

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

***”Mitä tää tarkoittaa ja miten mun pitää
tää sanoo?”***

Viittomakielinen fraasipankki Palvelukeskus Ävikin Marjaana-
koti-ryhmän päivittäisiin raportointitilanteisiin

Sanna Lehtonen & Lotta Tölli

Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus (240 op)

5 / 2018

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Sanna Lehtonen ja Lotta Tölli	Sivumäärä 57 ja 6 liitesivua
Työn nimi ”Mitä tää tarkoittaa ja miten mun pitää tää sanoo?” Viittomakielinen fraasipankki Palvelukeskus Ävikin Marjaana-koti-ryhmän päivittäisiin raportointitilanteisiin.	
Ohjaava(t) opettaja(t) Hanna Putkonen-Kankaanpää	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Palvelukeskus Ävik, Tarja Muteli	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän opinnäytetyön tilaajana toimi Palvelukeskus Ävik, joka on yksi Kuurojen Palvelusäätiö sr:n asumispalveluja tarjoavista palvelukeskuksista. Palvelukeskus Ävikissä työkielenä on suomalainen viittomakieli, ja siellä työskentelee sekä kuuroja että kuulevia työntekijöitä. Ävikissä uusilta työntekijöiltä ei vaadita aiempaa viittomakielen osaamista, vaan riittää, että työntekijä sitoutuu kielen opiskeluun työn ohessa.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Palvelukeskus Ävikin, erityisesti kuuroille monivammaisille asiakkaille tarkoitetun Marjaana-koti-ryhmän perehdyttämisen käytäntöjä. Työn produktin on tarkoitus tukea niin uusien kuin jo viittomakieltä pidempään käyttäneiden työntekijöiden viittomakielistä ilmaisua suullisissa raportointitilanteissa. Työn syvempänä tavoitteena on kehittää suullisia raportointitilanteita viittomakielisemmiksi. Tarkoituksena on, että tehty materiaali tulee perehdytysmateriaaliksi Marjaana-kodin ja mahdollisesti myös muiden Palvelukeskus Ävikin ryhmien käyttöön. Työ hyödyttää viittomakielen tulkeja heidän valmistautuessaan toimeksiantoon Marjaana-kodissa tai muussa vastaavanlaisessa toimintaympäristössä.</p> <p>Tämä opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta: produktista ja teoriaosuudesta. Produktina tuotettiin videomuotoinen, viittomakielinen fraasipankki, joka sisältää Marjaana-kodin päivittäisessä raportoinnissa käytettäviä keskeisimpiä fraaseja. Fraasien käännöstyössä konsultoitin Marjaana-kodin viittomakielistä työntekijää. Fraasit ovat koottu Prezi-esitystyökalun avulla yhtenäiseksi materiaaliksi verkkoon. Työn teoriaosuudessa pohditaan, kuinka uutta työntekijää voidaan tukea viittomakielen oppimisessa sekä sitä, millaisia asioita täytyy ottaa huomioon viittomakielistä perehdytysmateriaalia tehtäessä. Teoreettinen viitekehys muodostuu kielenoppimiseen liittyvästä kirjallisuudesta ja aiemmin tehdyistä tutkimuksista.</p> <p>Kehittämistyön menetelminä opinnäytetyössä käytettiin tutkimuksellista havainnointia, puolistrukturoitua haastattelua ja toivelistatekniikkaa. Haastattelussa Marjaana-kodin ohjaajat pääsivät kertomaan ajatuksiaan kieleen perehdytyksestä uuden työntekijän näkökulmasta. Tutkimuksellista havainnointia ja toivelistatekniikkaa käytettiin produktin toteutuksen pohjana.</p> <p>Produktiin valikoitui 94 fraasia, joita käytetään Marjaana-kodin raportoinnissa säännöllisesti. Työssä tultiin siihen tulokseen, että työntekijää voidaan tukea kielenoppimisen alkuvaiheessa monin tavoin. Myös työntekijöiden omalla motivaatiolla on kielen oppimisessa suuri merkitys. Työntekijät kaipaavat enemmän viittomakielistä perehdytysmateriaalia erityisesti Marjaana-kodin päivittäisiin toimintoihin ja alan sanastoon liittyen. Viittomakielistä perehdytysmateriaalia tehtäessä on otettava huomioon viitotun tekstin ymmärrettävyyteen vaikuttavia seikkoja, kuten videon kaksiuuloitteisuus ja taustan häiriöttömyys.</p>	
Asiasanat viittomakieli, perehdyttäminen, kielen oppiminen, fraasit	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree program in Sign Language and interpreting

ABSTRACT

Author Sanna Lehtonen and Lotta Tölli	Number of Pages 57 and 6 appendices
Title "What Does This Mean And How I Am Supposed to Say This" Phrasebank in Finnish Sign Language for Daily Reports in Marjaana-koti-house of Åvik Service Center.	
Supervisor(s) Hanna Putkonen-Kankaanpää	
Subscriber and/or Mentor Åvik Service Center, Tarja Muteli	
<p>Abstract</p> <p>This thesis was commissioned by Åvik Service Center. Åvik is one of the service centers of The Service Foundation for the Deaf that provide residential services. Working language in Åvik is Finnish Sign Language and both Deaf and hearing employees work there. New employees are not required to have skills in Sign Language. Commitment to learn is considered adequate.</p> <p>The aim of this thesis is to improve the employee familiarization process in Åvik Service Center, especially in Marjaana-koti which is a house for deaf people with multiple disabilities. The purpose of this thesis is to support experienced, as well as inexperienced, employees in using Sign Language in daily spoken reports at work. This thesis also pursues to help the employees to use more grammatically correct Sign Language in those situations. The material developed during the process of this thesis will be given to Marjaana-koti for usage in employee familiarization. It will possibly be used in other houses of Åvik Service Center. In addition, the material can be used for preparation by Sign Language interpreters commissioned to Marjaana-koti or other similar environment.</p> <p>This thesis consists of two components: the product and the theory base. The product is a phrasebank in Sign Language. The phrasebank contains the phrases that the employees in Marjaana-koti use daily when reporting their work. In translating the phrases, a consultant was used in order to translate them correctly. The consultant is a Deaf signer who is an employee in Marjaana-koti. The phrasebank can be found on the internet as a Prezi presentation. In this thesis it is discussed how new employees can be supported in learning Sign Language and what are the matters to consider whilst producing a signed material for employee familiarization. Literature and studies related to language learning were used as a theoretical frame in this thesis.</p> <p>Research methods used in this thesis were research based observation, a semi-structured interview and a wish list method. Thoughts on familiarization to Sign Language in Marjaana-koti were presented in the interview.</p> <p>The final product consists of 94 phrases which all are used regularly in Marjaana-koti. The conclusion of this thesis is that an employees can be supported in many ways when learning Sign Language. Employees' motivation plays a major role in learning. The employees in Marjaana-koti wished for more familiarization material especially related to the everyday functions of the working environment and the vocabulary needed. When producing a signed material, it is necessary to pay attention to matters concerning the understandability of signed text. These matters for instance is the two-dimensional nature of a video. Keeping the background clean and undistracting is also important.</p>	
Keywords Sign Language, familiarization, language learning, phrases	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TYÖN TAUSTAA	6
2.1 Tilaajan esittely	6
2.2 Suullinen, viitottu raportointitilanne	7
2.3 Työn tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	8
3 VIITOTUT KIELET	9
3.1 Suomalainen viittomakieli	10
4 KIELEN OPPIMINEN JA OMAKSUMINEN	11
4.1 Kielenoppimisen teoriaa	12
4.2 Kielen oppimiseen vaikuttavia tekijöitä	15
4.3 Viittomakielen oppiminen ja omaksuminen	18
4.4 Viittomakielen opetus ja kieleen perehdyttäminen Palvelukeskus Ävikissa	22
5 KEHITTÄMISTYÖ JA KÄYTETYT MENETELMÄT	24
5.1 Ohjaajien haastattelut	25
5.2 Ohjaajien ryhmäkeskustelu toivelistatekniikalla	26
5.3 Raportointitilanteen havainnointi	26
6 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET	27
6.1 Ohjaajien haastattelujen tulokset	28
6.2 Ohjaajien ryhmäkeskustelun tulokset	32
6.3 Raportointitilanteen havainnoinnin tulokset	33
7 PRODUKTIN TOTEUTUS	33
7.1 Fraasien valinta videolle	34
7.2 Fraasien kääntäminen ja viittomakielisen käännöksen taltiointi	34
7.3 Kielen tarkastus ja käännösratkaisujen konsultointi	38
7.4 Fraasien kuvaaminen ja editointi	39
7.5 Fraasipankin rakentaminen Prezi-alustalle	42
8 POHDINTA	43
8.1 Johtopäätökset	44
8.2 Tutkimuseettisyys	49
8.3 Jatkotutkimusideoita	51
LÄHTEET	53
LIITTEET	58

1 JOHDANTO

Kuvittele, että aloitat työt uudessa työpaikassa, jossa työkielenä on sinulle täysin vieras kieli. Varsinainen työnantajan tarjoama kielen opetus alkaa mahdollisesti vasta pitkän ajan jälkeen työsuhteesi alkamisesta. Sinun pitää oppia kieltä sen verran, että pystyt työskentelemään asiakkaidesi ja työtovereidesi kanssa. Etenkin työn päivittäisessä raportointitilanteessa on äärimmäisen tärkeää, että pystyt ilmaisemaan päivän tärkeimmät tapahtumat uudella kielellä. Millaista tukea tällaisessa tilanteessa kaipaisit?

Kuurojen Palvelusäätiö sr on valtakunnallinen sosiaalialan järjestö, jolla on vahva ja arvostettu asema viittomakielisten palvelujen tuottajana (Kuurojen Palvelusäätiö sr 2018c). Kuurojen Palvelusäätiössä työkielenä on suomalainen viittomakieli. Toiminnan perustana ovat viittomakielentaitoiset työntekijät, joille tarjotaan säännöllistä koulutusta. (Kuurojen Palvelusäätiö sr 2018b.) Säätiön palveluksessa voi aloittaa myös työntekijä, jolla ei ole aiempaa viittomakielen osaamista. Halukkuus kielen oppimiseen ja omaksumiseen riittää. Työpaikan järjestämä viittomakielen opetus saattaa ajoittua vasta pitkän ajan päähän työsuhteen alkamisesta.

Opinnäytetyömme kohdentuu yhteen säätiön palvelukeskuksista, Palvelukeskus Äviikiin, ja sen Marjaana-koti-ryhmään. Aihe opinnäytetyöllemme nousi työelämän tarpeesta. Marjaana-kodin työyhteisössä heräsi keskustelua viittomakielisen itseopiskelumateriaalin puutteesta. Toinen opinnäytetyömme tekijöistä, Sanna Lehtonen, työskentelee Marjaana-kodissa, ja pääsi ottamaan osaa keskusteluun. Työntekijät kaipaivat materiaalia, jonka avulla he voisivat kehittää omaa viittomakielen taitoaan. Materiaalia toivottiin myös ajatellen uutta työntekijää, jolla ei ole aiempaa kokemusta viittomakielestä.

Työssä selvitämme, miten uutta työntekijää voidaan tukea viittomakielen oppimisessa ja omaksumisessa kielen oppimisen alkuvaiheessa, ja mitä asioita täytyy ottaa huomioon viittomakielisen perehdytysmateriaalin toteuttamisessa. Tuoretta tutkimusta viittomakielen oppimisesta vieraana kielenä on vähän, joten käyttämämme lähdekirjallisuus on pääosin yli kymmenen vuotta vanhaa. Viittomakielen tulkkien ja tulk-

kiopiskelijoiden kokemuksia on tosin tutkittu jonkin verran. Näiden tutkimusten lisäksi teoreettinen viitekehysemme muodostuu puhuttujen kielten oppimisen teoriasta.

2 TYÖN TAUSTAA

Sanna Lehtonen on työskennellyt tulkkiopintojen ohella Marjaana-kodissa kesästä 2015 lähtien. Näin ollen osa opinnäytetyössä esiintyvistä Marjaana-kotia koskevista tiedoista on Lehtosen työssä kartuttamaa tietoutta. Kyseisissä kohdissa tekstiin ei ole lisätty lähdeviitteitä.

2.1 Tilaajan esittely

Työn tilaajana on Palvelukeskus Åvik, työelämäohjaajana johtaja Tarja Muteli. Palvelukeskus Åvik on yksi Kuurojen Palvelusäätiö sr:n seitsemästä palvelukeskuksesta. Palvelukeskusten tehtävänä on tarjota kuuroille ja kuurosokeille henkilöille viittomakielinen asumis- ja toimintaympäristö sekä sosiaalinen yhteisö. (Kuurojen Palvelusäätiö 2018c.)

Palvelukeskus Åvik on tuottanut palveluja viittomakielellä vuodesta 1911 (Kuurojen Palvelusäätiö 2018c). Åvikissa asuu noin 70 asukasta, jotka on jaettu viiteen ympärivuorokautisesti toimivaan ryhmään. Mielenterveyskuntoutujat ja elämänhallinnan harjoittelijat asuvat Elämäntaito-ryhmässä ja psykogeriatriset sekä kuurosokeat asiakkaat Rantala-ryhmässä. Paljon palveluja ja hoivaa tarvitsevat asiakkaat ovat Lepola-ryhmässä, vaikeasti monivammaiset asiakkaat Marjaana-koti-ryhmässä ja muistisairaat asiakkaat Muistola-ryhmässä. Palvelukeskus Åvik tarjoaa pitkäaikaisen asumisen lisäksi lyhytaikaista palveluasumista. Åvikissa sijaitsee myös ohjatun työ- ja vapaa-ajan toimintakeskus, joka tarjoaa päivätoimintaa, viriketoimintaa sekä henkilökohtaisen avustajan palveluja. Palvelukeskuksessa työskentelee sekä kuuroja että kuulevia työntekijöitä, joista 54 toimii vakituisessa työsuhteessa ja noin kymmenen sijaisina. (Kuurojen Palvelusäätiö 2018d.)

Marjaana-koti perustettiin Hyvinkään Sveitsiin vuonna 1985. Se oli ensimmäinen syntymästään kuurosokeille tarkoitettu palvelutalo. (Marjaana-koti, 2.) Marjaana-koti sai nimensä Kuurojen Palvelusäätiön silloisen toiminnanjohtajan Marjaana Suosalmen mukaan (Muteli 2018b). Ajan myötä palvelutaloon on muuttanut monivammaisia kuuroja. Vuonna 2009 Marjaana-koti muutti Palvelukeskus Ävikin yhteyteen. Tällä hetkellä Marjaana-kodissa asuu kymmenen vaikeasti monivammaista henkilöä. He tarvitsevat tukea, hoitoa ja ohjausta jokapäiväisessä elämässään. Ohjaajien tehtävänä on mahdollistaa se, että asukkaat saavat elää täyttä elämää ja nauttia siitä vammastaan huolimatta. (Marjaana-koti, 2.)

2.2 Suullinen, viitottu raportointitilanne

Hoitotyön suullinen tiedonsiirto toteutetaan työvuorojen vaihtumisen yhteydessä järjestettävissä suullisissa raportointitilanteissa. Niiden tarkoituksena on välittää potilaiden hoitoon liittyvät tiedot seuraavaan työvuoroon tuleville työntekijöille. Suullisella raportoinnilla pyritään turvaamaan potilaan hoidon jatkuvuus. Raportointitilanteen jälkeen vastuu siirtyy seuraavassa vuorossa toimiville hoitajille. Raportointi voi tapahtua esimerkiksi hoitajien toimistossa tai muussa sovitussa ympäristössä. (Kassara, Paloposki, Holmia, Murtonen, Lipponen, Ketola & Hietanen 2006, 63.)

Lally (1999) ja Fenton (2006) toteavat, että suulliset raportointitilanteet mahdollistavat henkilökunnan yhteisen keskustelun, oppimisen, ryhmähengen rakentamisen, erilaisten työhön liittyvien vaikeiden tilanteiden käsittelyn sekä vertaistuen jakamisen. Turula (2000) painottaa, että suullisissa raportointitilanteissa tapahtuvassa ilmaisussa on syytä kiinnittää huomiota kommunikaation loogisuuteen ja selkeyteen sekä potilaan hoidon kannalta oleellisten asioiden esille tuomiseen. (Komi & Tapanainen 2009, 11.)

Marjaana-kodissa suullinen raportointitilanne pidetään kolme kertaa vuorokaudessa: aamulla, iltapäivällä ja illalla työvuoron vaihtumisten yhteydessä. Ryhmän raportointitilanteessa kokoonnutaan yhteiseen tilaan. Raportilla käydään läpi vuorollaan kunkin asukkaan asiat. Raportointi toteutetaan viittomakielellä. Koska tilanteessa on paikalla sekä kuuroja että kuulevia työntekijöitä, kuulevat työntekijät käyttävät raportointikielenä useimmiten viitottua suomea. Viitotulla suomella eli viitotulla puheella tarkoite-

taan menetelmää, jossa puheen tai huulilla äänettömästi tuotettujen sanojen ohella viitotaan viittomia puhutun kielen sanajärjestyksen mukaisesti (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2013).

2.3 Työn tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Palvelukeskus Ävikissa erityisesti Marjaana-koti-ryhmän työkieleen perehdyttämisen käytäntöjä. Työn toiminnallisena osana tuotetun viittomakielisen fraasipankin tarkoitus on toimia sekä perehdytysmateriaalina että tukena viittomakielen opiskelussa ja itsenäisessä tuottamisessa. Produkti on rakennettu päivittäisiä raportointitilanteita varten, ja sen syvempänä tavoitteena onkin toimia tienviitoittajana kohti viittomakielisempää raportointia.

Pankki on suunnattu uusille, viittomakieltä taitamattomille työntekijöille, mutta myös jo viittomakieltä taitaville työntekijöille. Fraasipankkia voivat käyttää työntekijöiden lisäksi myös viittomakielen tulkit ja tulkkiopiskelijat. Tulkit voivat hyötyä materiaalista valmistautuessaan toimeksiantoon Palvelukeskus Ävikissa tai muussa sosiaali- ja terveysalan työympäristössä. Tulkkiopiskelijoille pankki tarjoaa katsauksen erityisalan sanastoon jo opintojen aikana.

Työtämme ohjasivat seuraavat kysymykset:

1. Miten uutta työntekijää voidaan tukea viittomakielen oppimisessa ja omaksumisessa kielen oppimisen alkuvaiheessa?
2. Mitä seikkoja tulee huomioida viittomakielisen perehdytysmateriaalin tekemisessä?

3 VIITOTUT KIELET

Viitotut kielet eli viittomakielet ovat luonnollisia kieliä, jotka ovat kehittyneet kuurojen yhteisöissä eri puolilla maailmaa. Toisin kuin usein luullaan, kuulevat ihmiset eivät ole keksineet viittomakieliä kuuroille avuksi, eivätkä ne ole puhuttujen kielten johdannaisia. Viittomakielet ovat syntyneet kuurojen keskinäisessä vuorovaikutuksessa. (Johnston & Schembri 2009, 11; Baker 2016, 1.) Joidenkin tutkijoiden arvion mukaan viitotut kielet ovat voineet syntyä jo ennen puhuttuja kieliä (Malm & Östman 2000, 9; Baker 2016, 1).

Viittomakieli ei ole kansainvälistä. Jokaisella maalla on yksi tai useampi kansallinen viittomakieli. Niillä on oma kielioppinsa, joka eroaa puhuttujen kielten kieliopista. (Kuurojen Liitto ry 2017.) Viittomakielet ovat visuaalis-spatiaalisia kieliä, eli niitä tuotetaan käyttämällä hyödyksi käsiä, kasvoja ja muita vartalonosia (Jantunen 2003, 19; Baker 2016, 2). Paitsi käsien liikkeet, myös suun ja vartalon liikkeet sekä kasvojen ilmeet kuuluvat viittomakielen kielioppiin. Viittomakielet ovat ilmaisullisesti yhtä rikkaita ja rakenteellisesti kehittyneitä kuin puhutut kielet. Niillä voidaan keskustella tieteestä ja ilmaista tunteita. Viittomakielet eivät siis ole käsimerkein ilmaistua suomea tai englantia, eivätkä viittomakielten viittomat vastaa täsmälleen puhuttujen kielten sanoja. (Malm & Östman 2000, 13–25.) Viittomakielillä ei ole vakiintunutta kirjallista muotoa. Niissä on erotettavissa eri tyyllilajeja kuten puhutuissakin kielissä, esimerkiksi asiatyyli, runollinen tyyli ja arkityyli. (Jantunen 2003, 21; Malm & Östman 2000, 9.)

Viittomakielet toimivat äidinkielenä ympäri maailmaa ja ovat sukua toisilleen. Esimerkiksi amerikkalainen viittomakieli ja ranskalainen viittomakieli ovat sukukieliä. Myös suomalainen ja ruotsalainen viittomakieli ovat läheistä sukua keskenään. (Malm & Östman 2000, 18–120.) Vaikka eri viittomakielten kieliopissa ilmenee samankaltaisuuksia, voivat niissä esiintyvät viittomat poiketa toisistaan merkittävästi (Kotimaisten kielten keskus 2018).

3.1 Suomalainen viittomakieli

Suomalaisen viittomakielen katsotaan syntyneen 1800-luvun puolivälissä Suomen kuurojen yhteisössä. Suomalainen kuuro Carl Oscar Malm opiskeli Ruotsissa 1834–1845 ja omaksui siellä viittomakielen ensikielekseen. Malm perusti kuurojen koulun Porvooseen vuonna 1846, minkä seurauksena Malmin käyttämä viittomakieli alkoi levitä Suomen kuurojen keskuudessa. (Salmi & Laakso 2005, 38–41, 53.)

Kuten puhutut kielet, myös viittomakieli koostuu rajatusta määrästä rakenneyksiköitä (Jantunen 2003, 27–28). Suomalaisessa viittomakielessä viittomat muodostetaan keholle tai vapaaseen tilaan lähelle kehoa (Jantunen 2003, 19; Baker 2016, 2). *Viittoma* on viittomakielen perusyksikkö. Viittoman rakenteesta voidaan erotella viisi perusosaa: käsimuoto, paikka, liike, orientaatio ja ei-manuaaliset elementit. *Käsimuoto* tarkoittaa sormien asentoa viittoman aikana. Käsimuoto voi pysyä koko viittoman ajan samanlaisena tai muuttua sen aikana. Käsimuodon muuttuminen tarkoittaa pääasiassa sitä, että käsi joko avautuu tai sulkeutuu, sormet koukistuvat tai sormia hierotaan vastakkain. *Viittoman paikka*, eli *artikulaatiopaikka* tarkoittaa viittojan kehoa tai tilaa viittojan edessä, johon viittoma muodostetaan. Myös viittoman paikka voi vaihtua viittoman aikana. Artikulaatiopaikat voidaan jakaa karkeasti neljään luokkaan: neutraalitilaan, ei-dominoivaan käteen, päähän ja vartaloon. (esim. Malm & Östman 2000, 15, 22–25; Savolainen 2000b, 173–184; Jantunen 2003, 28.)

Viittoman liike tarkoittaa käsien liikettä viittoman suorituksen aikana. Liike voi olla käden tai käsien liikettä, tai käsimuodon muuttumista viittoman aikana. Liike voi myös tarkoittaa näiden kahden yhdistelmää. Kädet voivat liikkua pysty-, sivu- ja syvyys-suunnassa. *Orientaatiolla* tarkoitetaan kämmenen tai sormien suuntaa suhteessa viittojaan viittoman muodostamisen aikana. Esimerkiksi kämmen voi olla kääntynyt viittojasta pois, ylös, alas, oikealle tai vasemmalle. Viittomakieli ei ole kuitenkaan pelkästään käsien liikettä. Kulmakarvojen asento, katseen suunta, sekä silmien ja kasvojen liikkeet ovat kaikki merkityksellisiä. Niitä kutsutaan *ei-manuaalisiksi elementeiksi*. Myös vartalon liike voi kuulua viittoman perusmuotoon. (Malm & Östman 2000, 22–25; Savolainen 2000b, 173–184; Jantunen 2003, 28.) Viittomakieli eroaa puhutuista kielistä siten, että kaikkia edellä mainittuja rakenteen osia tuotetaan yhtäaika-

sesti. On mahdotonta muodostaa viittomaa ilman, että sillä on myös paikka ja orientaatio (Baker 2016, 11).

Viittomien ohella suomalaisessa viittomakielessä käytetään sormiaakkosia, joiden avulla voidaan viittoa puhutun kielen sanoja kirjain kirjaimelta. Tätä tapaa hyödynnetään esimerkiksi tilanteissa, jossa käyttäjä ei tiedä tarvitsemaansa viittomaa, tai ilmiölle ei ole olemassa vakiintunutta viittomaa. (Kotimaisten kielten keskus 2018.)

Suomalaisella viittomakielellä ei ole kirjakieltä, mutta sillä katsotaan olevan yleiskielinen muoto. Yleiskielen muodon perusominaisuuksiin kuuluvat selkeä lauserakenne, viittomien huolellinen artikulaatio sekä murteellisten ja arkityylisten viittomien välttäminen. (Kotimaisten kielten keskus 2018.)

4 KIELEN OPPIMINEN JA OMAKSUMINEN

Suomessa termiä *omaksuminen* käytetään yleensä luonnollisen kielenkäyttöympäristön yhteydessä tapahtuvasta kielenoppimisesta (Sajavaara 1999, 75). Kieltä omaksumaan ilman ohjausta (Pietilä & Lintunen 2014, 13). *Oppiminen* taas viittaa tietoiseen prosessiin ja pitää sisällään sen, että osallisena on ollut ainakin jonkinlaista muodollista ohjaamista. (Sajavaara 1999, 75; Laurén 2008, 17.) Kieltä opitaan niin *formaaleissa* tilanteissa koulussa, kuin *informaaleissa*, luonnollisissa viestintätilanteissa. (Pietilä & Lintunen 2014, 12.) Slotten, Tynjälän ja Hytösen (2004) mukaan formaali oppiminen tapahtuu järjestetyssä opetuksessa, ja sen avulla oppija kykenee jäsentelmään oppimaansa tehokkaasti. Informaali oppiminen on osa jokapäiväistä elämää ja tapahtuu omaksumalla (Tynjälä 2008, 140).

Yleensä henkilön, joka on saavuttanut kielitaidon omaksumalla, on vaikeaa eritellä kielen sääntöjä tai kieliopillisia rakenteita. Niiden osaaminen perustuu tuntumaan niiden oikeasta käytöstä. Kielen oppimisen kautta kielenkäyttäjä taas oppii erottamaan kielioppisääntöjä ja perustelemaan tekemiään ratkaisuja. (Pietilä & Lintunen 2014, 13.)

Kieltä opitaan kahdella tavalla: *implisiittisesti* eli tiedostamattomasti ja *eksplisiittisesti* eli tietoisesti. Eksplisiittinen kielenoppiminen tapahtuu formaalissa kielenoppimisessa, yleensä koulussa. Motivoitunut opiskelija pyrkii itse vaikuttamaan oppimiseensa. Kieltä on mahdollista oppia molemmilla tavoilla yhtä aikaa. Tällöin kielenoppija omaksuu kieltä formaalin opetuksen lisäksi luonnollisessa kieliympäristössä. (Sundman 2014, 116–117.)

Nimitykset *toinen kieli* ja *vieras kieli* ovat usein käytöiltään ongelmallisia. Jotkut kutsuvat toisiksi kieliksi kaikkia niitä jotka on opittu ensikielen jälkeen riippumatta kielenoppimisen ympäristöstä. Jotkut taas kutsuvat toisiksi kieliksi vain niitä, joita puhutaan käyttökielinä oppijan ympäristössä, ja vieraiksi kieliksi niitä, joiden luonnollinen käyttöympäristö on oppijan normaalin puheyhenteisön ulkopuolella (Sajavaara 1999, 75.) Näiden käsitteiden lisäksi voidaan puhua myös *uudesta kielestä* (Pietilä & Lintunen 2014, 14).

4.1 Kielenoppimisen teoriaa

Cummins & Swain (1986) ovat todenneet, että omaksuminen on ainoa keino saavuttaa sujuva kielitaito, ja kielellinen syöte on tässä avainasemassa (Sundman 2014, 136). Kielellinen syöte tarkoittaa sitä kielellistä ainesta, josta oppija voi oppia tai omaksua kieltä (Pietilä & Lintunen 2014, 16). Ihanteellinen syöte on sopivan haastavaa ja mielenkiintoista, tai kielenoppijan näkökulmasta relevanttia. Kielellinen syöte on parhaimmillaan luonnollista ilman tarkkaa suunnitelmaa siitä, missä järjestyksessä asioita opitaan. Syötettä tulee olla riittävästi, joskin riittävyyttä voi olla hankalaa arvioida. (Järvinen, Nikula & Marsh 1999, 234–235.) Kaikkea kielellistä syötettä ei ole kuitenkaan mahdollista sisäistää. Sitä kielisyötettä, jonka kielenoppija käyttää hyväkseen, kutsutaan hyödynnetyksi kielisyötteeksi. Tämän hyödynnetyn kielisyötteen määrä on ratkaiseva tekijä kielenoppimisessa. (Pietilä & Lintunen 2014, 16–17.)

Pelkkä kielikylpymäinen oppiminen ei tutkimusten mukaan anna parasta mahdollista lopputulosta kaikilla osa-alueilla. Kielikylpyopetuksessa olleet oppilaat eivät ole esimerkiksi oppineet kovin hyvää suullista kielitaitoa, vaikka kuullun ymmärtämisessä taidot ovat karttuneet hyvin. Kun implisiittistä opiskelua täydennetään eksplisiittisillä

metodeilla, kuten harjoituksilla ja esimerkeillä, saadaan parempia lopputuloksia. Tällöin ollaan päästy parempaan kieliopilliseen tarkkuuteen. Kieliopin opetus nopeuttaa oppimista. Oppijat käyttävät virheettömämpää kieltä, kun kielenopetuksessa hyödynnetään niin implisiittistä kuin eksplisiittistä tapaa. (Sundman 2014, 116–119.)

Oppimisen kannalta on tärkeää, että oppimiskokemus on positiivinen ja kielen harjoittelu mielekästä. Kun oppija käyttää itse kieltä, hän joutuu muodostamaan syntaktisia kokonaisuuksia. Näin hänen on helpointa havaita, mitkä osa-alueet kaipaavat lisää harjoitusta. Kielenkäyttö on aina vuorovaikutuksellista, joten kielenoppijan on hyvä päästä keskusteluyhteyteen muiden kielenkäyttäjien kanssa. Näin kielen tuottaminen sujuvoituu ja automatisoituu. (Järvinen, Nikula & Marsh 1999, 234–235.) Yhtenä kielenoppimisen tavoitteena pidetään niin sanottua kommunikatiivista kompetenssia. Kielen rakenteiden hallitseminen ei siis ole ainoa kriteeri kielen osaamiselle. Sen sijaan korostetaan taitoa kommunikoida opittavalla kielellä ja käyttää sitä eri tilanteissa. Tämä on myös merkki siitä, että kieltä opitaan vuorovaikutuksessa. (Pietilä & Lintunen 2014, 21.) Myös Jäppisen (2011) mukaan keskusteluun osallistuminen, itsensä ymmärrettävästi ja vakuuttavasti ilmaiseminen ja luottamuksen rakentaminen ovat avainasemassa. Kielen virheettömyyttä tärkeämpää on käyttää kieltä rohkeasti erilaisissa viestintätilanteissa. (Ruf 2017, 4.)

Takalan (1992) mukaan luonnollisessa kielen omaksumisessa kielenoppija on itse vastuussa kehitymisestään. Hän joutuu itse arvioimaan kehittymistään. Kielen omaksuja joutuu käyttämään kieltä ja hallitsemaan erilaisia tilanteita jokapäiväisissä kielikontakteissa. Kun kielenoppija huomaa hallitsevansa kohtaamansa tilanteet, hän ymmärtää myös niihin liittyvät ilmiöt paremmin. Tällöin oppijan saavutustaso nousee ja sisäinen motivaatio kasvaa. (Sajavaara 1999, 92.)

Kielenoppijan asenteet opittavaa kieltä ja sen käyttäjiä kohtaan voivat vaikuttaa uuden kielen oppimiseen voimakkaasti. Giles ja Coupland (1991) puhuvat niin sanotusta etääntymis- ja lähentymisilmiöistä, jotka saattavat vaikuttaa kielen omaksumiseen luonnollisessa oppimisympäristössä. Näissä ilmiöissä tietynlaisesta taustasta tulevien ihmisten kanssa halutaan solmia läheisempiä suhteita, kun taas joistakin ihmisistä halutaan pysyä kauempana. (Sajavaara 1999, 92) Yhteiset kokemukset ja tunnepitoiset elämykset ovat isossa asemassa kielen oppimisessa. Oppiakseen on oltava

vilpittömän kiinnostunut toisten ihmisten ajattelutavasta. Aina kielenoppija ei kykene ilmaisemaan ajatuksiaan täsmällisesti, eikä molemminpuolista ymmärrystä välttämättä löydy. (Lahti 2014, 165.) Kielenoppijan kiinnostus uusia ihmisiä, yhteiskuntia ja kulttuureja kohtaan ja halu peilata omaa kulttuuriaan toisiin kulttuureihin kertovat kielenoppijan asenteesta. Asenteet voivat olla oppimisen esteenä. Omien asenteiden tiedostaminen on tärkeää, jotta oppiminen mahdollistuu. (Juurakko-Paavola 2002, 30.)

Uuden kielen oppimisen edellytys on siis se, että oppijan asenne opittavaa kieltä on positiivinen, ja oppija pääsee ottamaan osaa sosiaalisiin käytänteisiin opittavalla kielellä. Ihminen voi oppia periaatteessa rajattoman määrän kieliä, jos hän pääsee vuorovaikutukseen kyseisten kielten käyttäjien kanssa. (Sajavaara 1999, 74.) Kielenoppiminen vaatii sitä, että oppija pääsee sellaiseen ympäristöön, jossa kyseistä kieltä käytetään. Kielenoppijalle voi olla hyvinkin hyötyä myös kirjallisesta oppimateriaalista. (Pietilä & Lintunen 2014, 16.)

Kielenoppimiseen vaikuttavat myös lukuisat psykologiset ja sosiaaliset tekijät. Luonnollisessa ympäristössä kielen omaksuminen on yleensä vaivattomampaa verrattuna luokassa opittuun. (Sajavaara 1999, 76.) On kuitenkin mahdotonta sanoa, millä tavoin ihminen oppii kieltä parhaiten, koska kielenoppimisen tilanteet vaihtelevat paljon ja myös oppijat ovat erilaisia. (Dufva 1999, 36.) Tarkkojen tavoitteiden asettaminen, oppimispäiväkirjan pitäminen, erilaisten muistitekniikoiden käyttäminen ja ryhmätyöskentely ovat kuitenkin havaittu hyviksi keinoiksi oppia oppimaan kieltä (Juurakko-Paavola 2002, 67).

Kun oppija alkaa oppia uutta kieltä äidinkiелensä lisäksi, hänen aivonsa joutuvat kahden kielen kielikontaktiin. Silloin kielenoppija siirtää helposti oman äidinkiелensä piirteitä, kuten sanoja, sanajärjestyksiä tai kulttuurisia käsitteitä opettelemaansa kieleen, vaikka ne eivät siihen kuuluisi. Tästä puhutaan transfer-ilmiönä, eli siirtovaikutuksena. (Pietilä & Lintunen 2014, 17.) Siirtovaikutusta pidettiin ennen negatiivisena, oppimista häiritsevänä ilmiönä. Siirtovaikutus voi kuitenkin olla myönteinenkin ilmiö. Jos oppija pystyy siirtämään äidinkiелensä rakenteita suoraan oppimaansa kieleen, voi se jopa helpottaa oppimista. (mt., 18.)

4.2 Kielen oppimiseen vaikuttavia tekijöitä

Naimanin ym. (1978) mukaan ajoittain esiin nousee kysymys siitä, voidaanko luoda hyvän kielenoppijan ominaisuuksien profiili. Johonkin asti voidaan yleistää hyvän kielenoppijan piirteitä, mutta yksilötasolla ilmenee paljon vaihtelua. Aina vaihtelu ei johdu itse kielenoppijasta, vaan ympäristöstä, jossa kieltä opitaan. Sosiaaliset tekijät ovat isossa roolissa. (Sajavaara 1999, 88.)

Osa ihmisistä oppii kieltä helpommin kuin toiset. Toinen omaksuu kielen eri osa-alueet nopeasti ja kivuttomasti, kun taas jollekin muulle ne voivat aiheuttaa päänvaivaa. Uuden kielen oppimiseen vaikuttavat kielellinen lahjakkuus, motivaatio, persoonallisuus, ikä sekä oppimistyyli ja oppimisstrategiat. (Pietilä 2014, 45.) Tutkijoiden mukaan on selvää, että on olemassa kielellistä lahjakkuutta. Kielellinen lahjakkuus tarkoittaa synnynnäistä valmiutta oppia vierasta kieltä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö kieltä voisi oppia, vaikkei olisikaan varsinaisesti kielellisesti lahjakas. Osa kielenoppijoista kykenee erottamaan kieliopillisia funktioita herkemmin, eli hänellä on kieliopillista herkkyyttä. Joillekin on helpompaa päätellä, miten kieli rakenteellisesti toimii. Toki muistilla on myös tärkeä tehtävä kielen oppimisessa. Heikompia osa-alueita voidaan kompensoida vahvempien alueiden avulla. (mt., 46–49.)

Persoonallisuuden vaikutuksesta kielenoppimiseen on ristiriitaisia tutkimustuloksia. Joitakin selviä yhteneväisyyksiä voidaan osoittaa, mutta merkittävää yhteyttä kielenoppimisella ja persoonallisuudella ei ole todettu olevan. Esimerkiksi ekstrovertit ihmiset ovat taitavia ja rohkeita kommunikointitilanteissa ja he hakeutuvat niihin helpommin, jolloin he pääsevät käyttämään kieltä luonnollisessa ympäristössä. Toisaalta introvertit ovat taitavia lingvistiikassa, koska he ovat sitkeämpiä opiskelijoita ja painavat asioita mieleensä tehokkaammin. Ihmiset, jotka ovat valmiita ottamaan riskejä, heittäytyvät rohkeammin vuorovaikutustilanteisiin heikollakin kielitaidolla, ja saavat näin tärkeää harjoitusta. (Pietilä 2014, 54–56.)

Niitemaan (2014) mukaan motivaatio ja halu oppia ovat merkittävimpiä kielen oppimiseen vaikuttavia tekijöitä. Motivaatio vaikuttaa siihen, miksi oppija päättää haluta oppia uutta kieltä ja kuinka paljon hän jaksaa nähdä oppimisen eteen vaivaa. (Pietilä

2014, 53.) Tämä on myös opiskelijoiden kokemus. Innostuneisuudella ja kiinnostuksella on huomattu olevan motivoivia ja opiskelua helpottavia vaikutuksia (Pääkkönen 2001, 65). Skehanin (1989) mukaan kielenoppimisessa puhutaan kahdenlaisesta motivaatiosta: *integratiivisesta* ja *instrumentaalisesta motivaatiosta*. Integratiivinen motivaatio tarkoittaa halua samaistua kohdekielen puhujiin. Tätä motivaatiota on perinteisesti pidetty tehokkaampana mitä kielenoppimiseen tulee, verrattuna instrumentaaliseen motivaatioon. Instrumentaalinen motivaatio tarkoittaa sitä, että kieltä halutaan oppia esimerkiksi todistuksen tai työpaikan saamiseksi. Se toimii lyhyen tähtäimen tavoitteiden saavuttamisessa ihan hyvin, mutta pidemmän tähtäimen tavoitteisiin integratiivinen motivaatio on tehokkaampi. (Sajavaara 1999, 91.) Kielen oppimisen lähtökohdat ovat siis hyvät silloin, kun kielenoppija kokee samaistuvansa kielen natiiveihin käyttäjiin (mt., 93).

Pietilä (2014, 51) nostaa esiin Richard Clémentin ja Kimberly Noelsin itsemääräämisteorian. Heidän mukaansa on olemassa kahdenlaista motivaatiota: ulkoista ja sisäistä. *Sisäinen motivaatio* tehostaa oppimista, sillä se nousee oppijasta itsestään. Oppija saattaa haluta opiskella kieltä kielen puhumisen ilosta, oppiminen yksistään on oppijalle palkinto. Taitavalla ohjaajalla ja sopivan haastavilla oppimistehtävillä on tärkeä merkitys sisäisen motivaation synnyssä. Sisäinen motivaatio korreloi yleensä integratiivisen motivaation kanssa. *Ulkoinen motivaatio* ei tule oppijasta itsestään, vaan ulkopuolisesta paineesta, esimerkiksi vanhempien vaatimuksesta oppia uusi kieli. Siihen liittyy vahvasti palkitseminen ja rankaiseminen. Ulkoinen motivaatio puolestaan korreloi instrumentaalisen motivaation kanssa. Näitä ei pidetä yhtä tehokkaina motivaattoreina kuin sisäistä ja integratiivista motivaatiota. (Pietilä 2014, 51–52; Juurakko-Paavola 2002, 29.)

Zoltán Dörnyei ja István Ottó ovat kehittäneet motivaation prosessimallin, jossa puhutaan motivaation kolmesta vaiheesta: oppimista edeltävä, oppimisen aikainen ja oppimista seuraava vaihe. Oppimista edeltävä vaihe on valintamotivaatio. Alkaakseen opetella kieltä, on oppijalla oltava tavoitteita ja myönteinen asenne opittavaa kieltä kohtaan. Tämä ei kuitenkaan vielä riitä, vaan kielenoppimiseen vaaditaan myös kiinnostuksen ylläpitämistä, eli toimeenpanomotivaatiota. Tällöin pyritään ylläpitämään kiinnostusta opittavaa asiaa kohtaan. Myönteisillä oppimiskokemuksilla, taitavalla opetuksella ja hyvällä ilmapiirillä on positiivisia vaikutuksia motivaation säilymiseen

(Pietilä 2014, 53; Niitemaa 2014, 149). Oppijan pelko tai jännittyneisyys taas heikentävät toimeenpanomotivaatiota. Kolmannessa vaiheessa, eli oppimiskokemuksen jälkipuinnissa oppija pohtii, mistä syistä hän onnistui tai epäonnistui. Tässä vaiheessa on tärkeää, että oppijalla on totuudenmukainen käsitys itsestään ja kyvyistään. Oppijan saamalla palautteella ja arvosanoilla on suuri merkitys myöhempään oppimiseen ja siihen, onko hän motivoitunut oppimaan lisää. (Pietilä 2014, 53.) Oman edistymisen arviointi on tärkeä osa kielenoppimista. Niin vahvuuksien kuin heikkouksienkin tunnistaminen on hyväksi, sillä edistymisen seuraaminen motivoi opiskelijaa (Juurakko-Paavola & Airola 2002, 69).

Minäkuva voidaan pitää tärkeänä kielenoppimisen tekijänä. Ihmisen minäkuva muodostuu itsearvostuksesta, itsetuntemuksesta ja itseluottamuksesta. Se kertoo siitä, miten suhtaudut itseesi ja ympäristöösi. Saatu palaute vaikuttaa siihen, millaiseksi minäkuva muodostuu. Minäkuva muotoutuu jatkuvasti. Minäkuva vaikuttaa oppimiseen ja sitä pidetäänkin yhtenä tärkeimmistä kielenoppimiskykyyn vaikuttavista tekijöistä. *Kieliminä* on osa kielenoppijan minäkuva ja siihen kuuluvat oppijan tiedot, käsitykset, toiveet ja arviot. (Juurakko-Paavola 2002, 28–29.)

Kieliminä on suhteellisen pysyvä käsitys siitä, millaisena kielenoppijana ihminen itseään pitää. Tiedostettu kieliminä on subjektiivista itsereflektointia niin vahvuuksista kuin heikkouksistakin. *Ihannekieliminä* taas sisältää kielenoppimiseen liittyvät toiveet, haaveet, odotukset ja suoritusvaatimukset, joita oppija itselleen asettaa. Itsearvostus toimii näiden kahden, tiedostetun kieliminän ja ihannekieliminän tasapainottamisen peilinä. Kielen tehokas oppiminen vaatii hyvää tasapainoa kieliminän ja ihannekieliminän välillä. Kieliminän muodostumiseen vaikuttaa myös se, miten kielen oppimiseen suhtautuu. Tunne kielen opiskelun tarpeettomuudesta tai epämielekkyydestä, tai vieraan kielen käyttämisen ahdistavuudesta voivat vaikuttaa negatiivisesti kieliminän muodostumiseen. Kieliminän pohtiminen on tärkeää, koska sillä on suuri vaikutus siihen, millaisia tuloksia kielen opiskelussa saavutetaan. (Juurakko-Paavola 2002, 28–29.)

Oppijoiden yksilölliset erot vaikuttavat siihen, kuinka nopeasti kieltä opitaan, tai kuinka taitaviksi kielenkäyttäjiksi tullaan. Osaan niistä voidaan vaikuttaa, osa eroista on pysyviä. Toisille kielen oppiminen on helpompaa kuin toisille. (Pietilä 2014, 66.)

4.3 Viittomakielen oppiminen ja omaksuminen

Viittomakieltä uutena kielenä opiskelevat joutuvat opettelemaan kokonaan uudenlaisen kanavan kielelliseen ilmaisuun. Puhekielestä poiketen viittomakielen ilmaisu perustuu visuaalisuuteen. Viittomakieltä tuottaessa viitotaan kolmiulotteiseen tilaan. Monet viittomakielen opettajat ovat sitä mieltä, että oppijan on tärkeintä tiedostaa, miten ajatukset voidaan muuttaa visuaaliseksi mielikuvaksi. (Jäntti 2005, 60.) Visuaalisuus on yksi viittomakielen tärkeimmistä ominaisuuksista (Pääkkönen 2001, 60). Suurimpana erona puhuttujen kielten opiskeluun viittomakielen opiskelijat ovat pitäneet viittomakielen kirjoitetun muodon puuttumista ja sen seurauksena viittomakielisen oppimateriaalin niukkuutta. Osa opiskelijoista on kokenut, että viittomakielen kielioppi on jäänyt mieleen helpommin nimenomaan omaksumisen avulla, verrattuna oppikirjoista pönttötyyn kielioppiin, jota ei välttämättä ole päässyt harjoittelemaan käytännössä yhtä paljon. Kielen oppimisessa on ollut selkeä tavoite: kommunikointi natiivien kielenkäyttäjien kanssa. Se on motivoinut oppimaan. (Jäntti & La Cross 1999, 20–23.)

Oppijan on saatava riittävästi aikaa tottua visuaalisen informaation vastaanottamiseen kielenoppimisen alkuvaiheessa, koska viittomakielen oppiminen on alussa kuormittavaa. (Jäntti 2005, 98.) Visuaalisuuteen tottuminen on koettu jopa raskaimmaksi tekijäksi opiskelun alkuvaiheessa. Katsekontaktin tärkeys on saattanut yllättää opiskelijan. (Pääkkönen 2001, 73.) Opiskelijoiden kokemusten mukaan vireystilalla on suuri merkitys visuaalisen viestin vastaanottamisessa. Väsyneenä keskittyminen herpaantuu ja viittomakielisen syötteen vastaanottaminen on hankalaa. Virkeänä oppiminen on tehokkaampaa. (mt., 65–66.) Oppijan on saatava riittävästi aikaa harjoitella viittomisen havainnoimista ja tuottamista. (Jäntti 2005, 98.)

Opiskelijoille visuaalisuuden hahmottaminen voi olla aluksi hankalaa (Pääkkönen 2001, 60). Kielen vastaanottaminen visuaalista kanavaa pitkin on opiskelijoiden kokemuksen mukaan aluksi raskasta. Viittomisesta pitää erottaa käsimuodot, liikkeet, paikat, orientaatiot ja huuliot. Niin monta asiaa on vaikeaa erottaa oppimisen alkuvaiheessa, mistä seuraa tunne kuormittumisesta. (Jäntti 2005, 60, 68–69.) Edellä mainittujen rakennneosien lisäksi ilmeet ovat olennainen osa viittomakieltä. Puhuttujen kielten opiskelijat eivät ole tottuneet runsaaseen ilmeiden käyttöön. (Peterson 2009,

139.) Viittomakieltä taitamattomalle kieli näyttäytyy vain liikkeiden, käsimuotojen ja ilmeiden sekoituksena, josta ei voi erottaa yksittäisiä viittomia (Schermer & Pfau 2016, 33). Opiskelijoiden kokemusten mukaan viittomakieli on kielenä hyvin erilainen puhuttuihin kieliin verrattuna. Opiskelujen alkuvaihetta pidettiin raskaana ja orientoitumista vaativana. Opiskelijat kokivat, että viittomakielen opiskelua ei voinut sitoa mihinkään aikaisempaan osaamiseen, koska se on rakenteeltaan erilaista. (Pääkkönen 2001, 59.) On huomattu, että viittomakielen rakenteen osista non-manuaaliset elementit ja tilankäyttö ovat uuden kielen oppijoille haasteellisimpia oppia. Ne ovat viittomakielelle ominaisia ja puuttuvat puhutuista kielistä. (Baker, van den Bogaerde & Jansma 2016, 63.)

Kielenoppimisen alkuvaiheessa oppija kehittyy viittomien hahmottamisessa ja tuottamisessa. Tätä vaihetta Jäntti (2005) kutsuu foneemien selkiytymisen ja viittomiston oppimisen vaiheeksi. Pikkuhiljaa kielenoppijan taidot kehittyvät myös muiden viittomakielen rakenteiden ilmaisussa. Yksi tärkeimmistä on tilankäyttö. (Jäntti 2005, 68.)

Viittomakielen ymmärtämisen lisäksi sen tuottaminen on haaste kielenoppijalle. Käsiä voi olla vaikeaa asettaa haluttuihin asentoihin ja kaikkien viittomien osien tuottaminen yhtäaikaaisesti tuntua haastavalta. Myös oikean viittomisasennon ja paikan löytäminen voi olla aluksi vaikeaa. Vähitellen viittomakielen tuottamiseen ja vastaanottamiseen tottuu, eikä kielen eri osien tuottaminen vaadi enää suuria ponnistuksia. Tällöin viittomaa alkaa kiinnittää enemmän huomiota viittomakielen non-manuaalisten elementtien harjoitteluun. (Jäntti 2005, 69.)

Kun viittomakielen havainnointi ja tuottaminen helpottuvat, oppija alkaa nähdä viittomien kokonaisuuksina yksittäisten viittomien sijaan. Vähitellen oppijan viittomien tuottaminen sujuvoituu ja nopeutuu. Viittomien lisäksi kyetään hahmottamaan jo muitakin viittomakielen rakenteen osia, kuten tilankäyttöä ja roolinvaihtoa. (mt., 70.) Opiskelijoiden kokemusten mukaan viittomakielen oppiminen ei ole jatkuva, tasainen prosessi, vaan välillä tulee hetkiä, jolloin kehitystä ei tunnu tapahtuvan (mt., 95–96).

Haasteita kielen opiskeluun tuo se, että suomalaisen viittomakielen tutkimuksessa ei olla vielä kovin pitkällä muiden kielten tutkimukseen verrattuna. Siitä johtuen viitto-

makielen opettajatkaan eivät voi antaa tarkkoja vastauksia kaikkiin opiskelijoiden kysymyksiin. Usein opiskelijat haluaisivat tarkempaa opetusta viittomakielen rakenteesta. Kielenoppijan voi olla vaikeaa sietää tällaista epävarmuutta. Opiskelijoiden kokemusten mukaan kaikkia kielioppisääntöjä eivät välttämättä natiivitkaan kielenkäyttäjät osaa perustella, vaan ne perustuvat vain viittomakielisten kokemukseen kielen käytöstä. (Pääkkönen 2001, 74–75, 79.)

Opiskelijoiden mukaan parhaiten viittomakielisiä elementtejä voi oppia äidinkielen viittojan tai muun sujuvasti viittovan henkilön mallista. Viittomisen kopioiminen ja oman viittomisen vertaaminen alkuperäiseen tekstiin on koettu hyväksi tavaksi oppia hahmottamaan viittomakielen visuaalisia rakenteita. Oman viittomisen analysointi on kokemusten mukaan tehokas keino kehittyä viittomakielellä ilmaisussa. Reflektoinnin on huomattu auttavan kielen oppimista. Siksi on hyvä, että kielenoppija tarkkailee kehittymistään tietoisesti. (Jäntti 2005, 90, 93.) Itsearviointin lisäksi myös ryhmäkeskusteluilla on koettu olevan suuri merkitys. Eri näkökulmien esille tuominen yhteisestä aiheesta on opiskelijoiden mielestä ollut hedelmällinen tapa jakaa ajatuksia opinnoista. Näin he ovat kokeneet saavansa itsekin uusia tulokulmia asioihin. (Pääkkönen 2001, 67.)

Paitsi reflektoinnilla, myös saadulla palautteella on ollut iso merkitys opiskelijoille. Palautteen avulla on helpompaa reflektoida omia heikkouksiaan ja vahvuuksiaan. Palaute on välttämätöntä, jotta kielenoppija voi kehittyä taitavaksi kielenkäyttäjäksi. (mt., 64–65.) Rehellinen ja suora palaute on koettu hyödylliseksi. Opiskelijoiden mielestä on tärkeää, että esiin tuodaan rohkeasti niin onnistumiset kuin kehittämisen paikatkin. (mt., 78.)

Jatkumo kielenoppimisessa on tärkeää. Viittomakieltä ei opiskelijoiden kokemusten mukaan näe arjessa, kun taas esimerkiksi englannin kieltä kuulee päivittäin. Viittomakielen opiskelija ei voi lähteä vaihto-opiskelijaksi ”kuurojen maahan” kieltä oppimaan. Oppimisessa on välillä taukoa, myös opetuksessa, jolloin itseoppimisen tarkeys korostuu. Pitkien taukojen aikana kielitaito tuntuu rapistuvan nopeasti. (Pääkkönen 2001, 67, 74; Baker, van den Bogaerde & Jansma 2016, 63.) Kieltä on harjoitettava itsenäisesti opetuksen päättymisen jälkeen. Opiskelutaitojen oppiminen on tärkeää, jotta opiskelijat tiedostaisivat oppimistapansa ja voisivat hyödyntää niitä itse-

opiskelussa. (Euroopan neuvosto 2012, 196.) Viittomakielisen oppimateriaalin vähyden voisi olettaa ajavan opiskelijat kehittämään omia tapoja kielen harjoitteluun. Opiskelijat ovat joutuneet käyttämään kekseliäisyyttä opiskelussa, joten kieltä on tullut harjoiteltua varsinaisten oppimistilanteiden ulkopuolella, esimerkiksi kotimatalla. (Jäntti & La Cross 1999, 23.)

Johanna Eskelisen ja Sari Kivimäen keväällä 2018 Humanistiseen ammattikorkeakouluun valmistuvassa opinnäytetyössä haastateltiin viittomakielen tulkkeja ja puhevammaisten tulkkeja tukiviittomien opettamisesta. Haastatteluissa tulkit nostivat esille videomuotoisen viittomakielisen materiaalin hyödyt. Videoiden avulla on helppo oppia uutta ja palauttaa mieleen jo opittua. Niitä on helpompi tulkita kuin viittomakuvia. Videoiden heikkoudeksi tulkit mainitsivat viitotun materiaalin liiallisen viittomisnopeuden ja videoiden hitaan latautumisen. Liian nopeasta viittomisesta on aloittelijan vaikea saada selvää. Videomateriaalia valmistettaessa on oletettava, että kaikilla on laite, jolla pääsee materiaaliin käsiksi. (Eskelinen & Kivimäki 2018.)

Pelkästään passiivinen sivusta seuraaminen ei riitä sujuvan kielitaidon saavuttamiseen, vaan kieltä on päästävä käyttämään aktiivisesti myös itse (Jäntti 2005, 90, 93; Sajavaara 1999, 93). Viittomakielen opiskelijat ovat pitäneet säännöllisiä autenttisia kielenkäyttötilanteita ensiarvoisen tärkeinä. Satunnaiset kielikontaktit eivät riitä, jos halutaan saavuttaa sujuva kielitaito. Opiskelijat ovat kokeneet oppineensa lyhyistäkin viittomakielisistä keskusteluista paljon. Erilaisten kuurojen kanssa viitottaessa ymmärrys viittomakielen kirjosta laajentuu. Muutaman tutun ihmisen kanssa viittominen ei kehitä kielitajua kovin tehokkaasti, sillä viittomistyytlejä on paljon ja alueellisia murteita esiintyy. Ymmärtääkseen laajasti erilaisia tyytlejä on tavattava runsaasti erilaisia ihmisiä. (Pääkkönen 2001, 63–64.) Haasteeksi muodostuu se, että natiiveilla kielenkäyttäjillä on tapana yksinkertaistaa kieltään aloittelevan kielenkäyttäjän kanssa (*foreigner talk*). Tavoitteena on helpottaa vuorovaikutusta kielenoppijan kanssa. (Valli & Lucas & Mulrooney & Villanueva 2011, 190.) Myös viittomakielen opiskelijoiden kokemus on, että useiden kuurojen kanssa viitottaessa äidinkielen viittoja selkeästi muokkaa kieltään helpommaksi, esimerkiksi käyttämällä ääntä viittoessaan. (Jäntti & La Cross 1999, 25.)

Viittomakielen oppijan oppimisprosessi alkaa pääsääntöisesti viittomiston opiskelusta. Opiskelijat pyrkivät tietoisesti kartuttamaan sanavarastoaan, ja aluksi viittomakieltä tuotetaan oman äidinkielen tukemana. (Jäntti & La Cross 1999, 28.) Kun oppija on oppinut hahmottamaan ja tuottamaan viittomia, oppiminen laajenee morfologian ja syntaksin ilmiöiden oppimiseen. On hyvä, että kielenoppija pääsee kurssilla tai koulussa tapahtuvasta formaalista kielen oppimisesta informaaliin kielen omaksumiseen aitoon kieliympäristöön. (Jäntti 2005, 96–97.) Opiskelijoiden mielestä kielen oppiminen ja muistiin painaminen on helpompaa silloin, kun teorialtetta pääsee soveltamaan käytäntöön, mieluiten heti tuoreeltaan asian teoreettisen oppimisen jälkeen. (Pääkkönen 2001, 66.)

Informaalisti kieltä oppineilla on ollut oppimisprosessista myönteisempi kuva kuin formaalisti oppineilla. He ovat kokeneet kohtaamiset natiivien kielenkäyttäjien kanssa vaivattomiksi ja suhtautuvat kehitykseensä luottavaisemmin. Formaalisti kieltä opiskelevat ovat olleet enemmän huolissaan oppimisestaan ja kokeneet kohtaamiset viittomakielisten kanssa tunkeileviksi ja epäluonnollisiksi. He ovat kriittisempiä kielitaitoaan kohtaan, kuin informaalisti kieltä omaksuneet. (Tikanoja 2015, 69.) Tosin opiskelijoiden käyttämät tiedot kielitaidon arviointiin eivät välttämättä ole toisiinsa verrattavissa, sillä oletettavasti formaalisti kieltä oppineet ovat saaneet käyttöönsä enemmän työkaluja kielitaidon arvioimiseen. (mt., 70).

4.4 Viittomakielen opetus ja kieleen perehdyttäminen Palvelukeskus Ävikissa

Kuurojen Palvelusäätiö sr on kaksikielinen työyhteisö, joka edellyttää työntekijöiltään viittomakielen taitoa (Kuurojen Palvelusäätiö sr 2016). Toimihenkilöllä on itsellään vastuu kielen opiskelusta ja oppimisesta. Säätiö järjestää joka vuosi useita työajalla toteutettavia viittomakielen kursseja Valkeassa talossa Helsingissä ja Turun Kristillisessä opistossa Turussa. Muu koulutus toteutetaan toimipistekohtaisesti. (Kuurojen Palvelusäätiö sr 2018a.) Uudelle työntekijälle pyritään järjestelmään viittomakielen opetusta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Joissakin tapauksissa alkeisryhmän käynnistyminen saattaa viivästyä. (Muteli 2018b.) Työntekijä voi kehittää taito-

jaan myös omaehtoisesti esimerkiksi osallistumalla kansalaisopiston järjestämille kursseille (Muteli 2018a).

Aluksi viittomakielen taidon arvioinnista vastasi Kuurojen Liitto ry. Valtakunnallisesti käytetty kaksiportainen tenttijärjestelmä aloitettiin vuonna 1977. Järjestelmän tasot olivat A-taso eli alkeistaso ja K-taso eli keskitaso. Tähän aikaan Kuurojen Palvelusäätiön työsopimuksissa oli ehto viittomakielen A-tason suorittamisesta viimeistään 24 kuukauden kuluttua sopimuksen solmimisesta. (Kuurojen Palvelusäätiö sr 2016.) Vuosien kuluessa tenttien rakenne ja sisältö alettiin kokea vanhentuneiksi (Opetushallitus 2012). Kuurojen Liiton organisaatiouudistuksen vuoksi resurssit A- ja K-tason tenttien järjestämiseen olivat pienentyneet. Tenteille ei nähty enää mittavaa tarvetta, ja niiden järjestämisestä luovuttiin vuoden 2015 lopussa. (Rönnberg 2018.)

Vanhan järjestelmän lakattua työntekijöiden kielitaidon arviointia alettiin toteuttaa toisella tavalla (Muteli 2018a). Kuurojen Palvelusäätiö on kehittänyt viittomakielen opintokokonaisuuden yhteistyössä Turun kristillisen opiston kanssa. Se sisältää monimuotoista opetusta sekä aidoissa asiakastilanteissa tehtävän näyttömuotoisen osaamisen arvioinnin. Opintokokonaisuus vastaa Turun kristillisen opiston tarjoamaa viittomakielen ohjauksen perustutkinnon osaa *Suomalaisen viittomakielen hallinta (SVK)*. (Kuurojen Palvelusäätiö sr 2018a.) Tutkinnon osan sisältöjä ovat muun muassa suomalaisen viittomakielen käyttäminen erilaisissa viestintätilanteissa ja ammattiin liittyvissä työtehtävissä sekä kuurojen kulttuuriin ja historiaan tutustuminen (Opetushallitus 2014). Kuurojen Palvelusäätiössä työnsä aloittava henkilö sitoutuu suorittamaan opintokokonaisuuden 36 kuukauden kuluessa työsuhteen alkamisesta. Kokonaisuus arvioidaan asteikolla 1–3, ja määrätyn ajan sisällä työntekijän on suoritettava se vähintään tuloksella yksi. Mikäli vaatimus jää täyttämättä, päättyy työsuhde ilman erillistä irtisanomista. (Kuurojen Palvelusäätiö sr 2018a.) Lähiaikoina opintokokonaisuuden arviointi tulee muuttumaan asteikoksi 1–5 (Muteli 2018b).

Kuurojen Palvelusäätiö kannustaa ja tukee työntekijöitään kielen opiskelussa maksamalla kielilisää. A- ja K-tason tenttien järjestämisen aikaan kielilisien suuruus määräytyi sen mukaan, kumman tason työntekijä suoritti. (Kuurojen Palvelusäätiö sr 2016.) Työntekijöillä, jotka ovat osoittaneet osaamisensa A-tason tai K-tason tentillä, säilyy tentin perusteella määräytyneet kielilisät palkassa. Koska tänä päivänä näyt-

tömuotoisen osaamisen arviointi arvioidaan kolmiportaisesti, on kielilisen tasoakin kolme. Numeron yksi arvioinnista saaneen työntekijän kielilistä vastaa vanhaa A-tason kielilistä ja numeron kolme saaneen työntekijän K-tason kielilistä. Näiden kahden kielilisen väliin on tullut kolmas kielilinen, jota maksetaan numerolla kaksi suorituneelle työntekijälle. (Muteli 2018a.) Äidinkieleltään viittomakieliselle, kuuroille työntekijälle maksetaan kielilistä A-tason mukaan (Kuurojen Palvelusäätiö sr 2016).

Palvelukeskus Ävikissa järjestetään työkummitoimintaa, jonka tarkoituksena on perehdyttää uusia työntekijöitä aiheisiin, joihin ei arjen työssä ole aikaa tai mahdollisuutta syventyä. Työkummitoiminnan on kehittänyt Ävikissa työskentelevä sairaanhoitaja Sanna Koivuniemi. Ajatus heräsi hänen suorittaessaan johtamisen erikoisammattitutkinnon opintoja vuonna 2015, ja toiminta alkoi Ävikissa keväällä 2016. Tapaamisia ja aiheita on viisi. Yksi aiheista on *Kahden kielen ja kulttuurin maailmassa*, jossa käsitellään muun muassa kuurojen kulttuuria ja historiaa, viittomakielen oppimista, viittomakielistä työympäristöä ja työskentelyä kuurojen kollegoiden kanssa. Muita käsiteltäviä teemoja ovat kommunikoinnin solmukohdat ja niiden ratkaisut sekä tulkin tilaaminen ja käyttö. Kieltä ja kulttuuria käsittelevän toimintakerran vetäjänä on Koivuniemen lisäksi yksi tai useampi viittomakielinen työntekijä. Työkummitoiminta tarjoaa uudelle työntekijälle turvallisen ilmapiriin kysymyksille, ihmettelylle ja pohdinnalle. (Koivuniemi 2018.)

5 KEHITTÄMISTYÖ JA KÄYTETYT MENETELMÄT

Opinnäytetyömme on toiminnallinen, mutta käytimme työn tietoperustan hankkimiseen tutkimustyölle tyypillisiä menetelmiä. Toiminnallinen opinnäytetyö on vahvasti työelämälähtöinen ja käytännönläheinen ja sen täytyy osoittaa tekijöidensä ymmärrys alaan liittyvän tiedon hallitsemisesta. Sillä pyritään käytännön toiminnan ohjeistamiseen, opastamiseen tai järjeistämiseen. Työstä syntyneenä tuotoksena eli produktina voi olla esimerkiksi kirja, opas tai kotisivut. (Vilka & Airaksinen 2003, 9–10.)

Opinnäytetyötä aloitettaessa tulee valita työlle sopiva lähestymistapa. Tämä valinta vastaa tieteellisessä tutkimuksessa tehtävää tutkimusstrategian valintaa, ja niitä stra-

tegioita voidaan soveltaa myös kehittämistyön lähestymistavoiksi. Yhdessä kehittämistyössä voi olla piirteitä useammasta lähestymistavasta. Vasta lähestymistavan valinnan jälkeen voidaan siirtyä tarkempaan työn suunnitteluun ja kehittämistyön menetelmien valintaan. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 51.)

Valitsimme työomme pääasialliseksi lähestymistavaksi toimintatutkimuksen. Toimintatutkimuksessa on kyse osallistamisesta, jonka tavoitteena on ratkaista yhdessä käytännön ongelmia ja pyrkiä käytännön toiminnan muuttamiseen. Kehittämisen kohteina voivat olla yhteisön toimintatavat tai itse toimintatilanne. Toimintatutkimuksessa on merkittävässä roolissa tutkijan ja tutkittavien yhteistyö. Lähestymistavassa ollaan kiinnostuneita erityisesti siitä, miten asioiden tulisi olla. Vaikka suunnitellut muutokset eivät toteutuisi käytännössä, kehittämistyössä tuotetaan aineistoa ja uutta tutkimuksellista tietoa, josta kohdeyhteisö voi työssään hyötyä. (mt., 58–59.) Toimintatutkimus sopii kehittämistyömme lähestymistavaksi, koska työomme lähtökohtana on Palvelukeskus Ävikin ja Marjaana-kodin toimintojen muuttaminen. Pyrimme muutokseen luomalla tuotoksen, joka kehittää työyhteisön perehdyttämisen käytänteitä.

Toimintatutkimus katsotaan yleensä laadulliseksi eli kvalitatiiviseksi lähestymistavaksi, joten käytettävät kehittämistyön menetelmätkin ovat useimmiten laadullisia (mt., 61). Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoitus on kuvata todellista elämää. Tutkimuksen kohde valitaan harkitusti, ja aiheesta pyritään samaan uutta tietoa. Tyypillisesti tutkija on lähellä tutkittavia ja usein myös osallistuu heidän toimintaansa. (mt., 105.) Koska toimintatutkimus on osallistavaa, myös menetelmien tulee olla sitä. Osallistavien menetelmien avulla päästään kiinni kohdeyhteisön hiljaiseen tietoon, ammattitaitoon ja kokemukseen. Näitä menetelmiä voivat olla esimerkiksi tässä työssä käyttämämme kvalitatiiviset menetelmät: havainnointi ja haastattelu. (mt., 61.)

5.1 Ohjaajien haastattelut

Haastattelu on yksi käytetyimmistä kehittämistyön menetelmistä. Se on hyvä menetelmä haluttaessa henkilön kertovan omia kokemuksiaan ja näkemyksiään jostakin asiasta. (Ojasalo ym. 2014, 106.) Valitsimme haastattelumenetelmäksi puolistrukturoidun haastattelun. Siinä kysymykset on laadittu etukäteen, mutta niiden järjestystä

ja sanamuotoja voidaan vaihdella. Haastattelija voi kysyä myös mieleen tulevia lisäkysymyksiä haastattelun aikana. (mt., 108.)

Haastattelimme kahdeksaa Marjaana-kodissa työskentelevää ohjaajaa. Osa heistä on vakituksessa työsuhteessa ja osa tekee keikkatöitä tai sijaisuuksia. Emme yksilöi haastateltavia, koska työyhteisö on pieni ja haastateltavat helposti tunnistettavissa. Käsitlemme haastatteluiden tuloksia tämän työn seitsemännessä luvussa.

5.2 Ohjaajien ryhmäkeskustelu toivelistatekniikalla

Yhtenä kehittämistyömme menetelmänä käytimme yhteisöllisiin ideointimenetelmiin kuuluvaa toivelistatekniikkaa ryhmäkeskustelussa. Tekniikan avulla voidaan selvittää asiakkaiden odotuksia ja tarpeita. Se mahdollistaa henkilöiden vapaan ideoinnin, ilman niiden toteuttamiseen liittyviä rajoituksia. Ryhmäkeskustelutilanteessa kaikki osallistujien kommentit ja ideat kirjoitetaan taululle ilman kritisointia. (Ojasalo ym. 2014, 172–173.)

Kävimme esittelemässä opinnäytetyöideamme Marjaana-kodin ohjaajille. Tilaisuuden lopuksi järjestetyssä ryhmäkeskustelussa henkilökunta sai tuoda vapaasti esille toiveitaan ja tarpeitaan fraasipankista ja sen sisällöstä. Listasimme ajatukset fläppitaululle. Saatuja ideoita pyrimme hyödyntämään produktin toteutuksessa. Toivelistatekniikalla saatuja tuloksia käsittelemme tämän työn kuudennessa luvussa.

5.3 Raportointitilanteen havainnointi

Valitsimme yhdeksi kehittämistyön menetelmäksi havainnoinnin. Tutkimuksellisen havainnoinnin avulla saadaan tietoa siitä, miten ihmiset käyttäytyvät ja mitä tapahtuu tutkittavassa toimintaympäristössä. Havainnointi mahdollistaa osallistumisen luonnollisiin ympäristöihin ja tiedonsaannin esimerkiksi siitä, toimivatko ihmiset siten kuin sanovat toimivansa. Havainnointi on hyvä menetelmä esimerkiksi erilaisissa kehittämistehtävissä, jotka liittyvät yksilön toimintaan ja vuorovaikutukseen toisten kanssa. (Ojasalo ym. 2014, 114.)

Menetelmään kuuluu havainnoinnin lisäksi etukäteisvalmisteluja. Tarvittavien lupien hankkiminen aineiston keruuta varten on hoidettava ennen kuin havainnointia on mahdollista suorittaa. Erityisesti organisaation johdon hyväksyntä havainnoimiselle on varmistettava. Yleensä lupa myönnetään, jos tutkimuksen tekeminen liittyy jollain tapaa organisaation kehittämiseen. (mt., 115.)

Tutkimuksellinen havainnointi on hoidettava järjestelmällisesti. Kohde määrätään ennalta ja havainnoinnin tulokset kirjataan muistiin välittömästi. Esimerkiksi tilanteen kuvaaminen on hyvä muistiinpanotapa, koska ihminen ei kykene havaitsemaan kaikkea ympärillään tapahtuvaa. Katse poimii vain osia informaatiotulvasta, jolloin osa tapahtumista saattaa jäädä huomaamatta. Siksi on suositeltavaa nauhoittaa tilanteet videolle myöhempää havainnointia varten. Videoinnista on hyötyä myös siksi, että silloin havainnoija voi keskittyä tarkkailemaan tilannetta ja palata aineiston havainnointiin myöhemmin. Kuvaaminen mahdollistaa tarpeen mukaan myös eleiden, ilmeiden, asentojen ja liikehdinnän havainnoinnin. Videointiin on aina pyydettävä erillinen lupa. (mt., 115–116.)

Havainnoimme yhtä Marjaana-kodin päivittäistä raportointitilannetta. Pyysimme etukäteen kirjallisen luvan kuvaamiseen ja videomateriaalin hyödyntämiseen fraasien keruussa (LIITE 2) johtaja Tarja Mutelilta sekä kaikilta raportointiin osallistuvilta ohjaajilta. Saimme luvan jokaiselta osallistujalta. Videoimme raportin kokonaisuudessaan. Lisäksi kirjoitimme käsin muistiinpanoja hetkessä syntyvistä havainnoista.

6 KEHITTÄMISTYÖN TULOKSET

Tässä luvussa esittelemme kehittämistyössä käyttämiemme menetelmien tuloksia. Ohjaajille haastatteluissa esittämämme kysymykset olivat:

Millaiset viittomakielen taidot sinulla oli aloittaessasi työt?

Millä tavoin kielen oppimista tuettiin heti työt aloitettuasasi?

Oliko jotain perehdytysmateriaalia saatavilla ennen varsinaisia viittomakielen oppitunteja?

Oliko mahdollisesta perehdytysmateriaalista jotain hyötyä, tukiko se oppimistasi? Millaista tukea olisit kaivannut?

Millaista materiaalia olisi hyvä olla olemassa?

Ryhmäkeskustelua varten meillä ei ollut valmiita kysymyksiä. Emme avaa tarkasti raportointitilanteen havainnoinnin sisältöä Marjaana-kodin asukkaiden anonymiteetin suojelemiseksi.

6.1 Ohjaajien haastattelujen tulokset

Haastateltujen Marjaana-kodin ohjaajien mukaan työsuhteen alussa viittomakielistä perehdytysmateriaalia ei ollut juurikaan saatavilla. Suurin osa kertoi saaneensa työt aloittaessaan lehtisen, jossa oli kuvia perusviittomista ja sormiaakkosista. Se oli ainoa materiaali, jota uudelle työntekijälle tarjottiin. Kokemusten mukaan lehtisestä saattoi alkuvaiheessa olla hyötyä, mutta se ei riittänyt sellaisenaan. Lisää tukea olisi kaivattu kielen opiskeluun. Niin ikään ammattisanaston puutetta harmiteltiin haastatteluissa.

Mä muistan sillon ku mä alotin, niin mä sain semmosen taitellun lappusen missä oli jotain näitä perus huomenta, hyvää yötä, syödä, juoda, istua, nukkua, herätä. Muistan että aluksi siitä oli hyötyä, kun ei osannu siis mitään.

Sain muutamia monisteita, joissa oli yleisimpiä viittomia.

No ainoo oli se lappu. No ei siit ny kauheesti hyötty sillai ollu. Ja must ois ollu kiva et ois kerrottu siitä Suvi-viittomasivusta.

Ensimmäisenä annettiin aakkosten se paperilappu ja sain myös semmosen pikkulapun, jossa oli näitä huomenna, tänään, nyt, heti, ei saa, hyvää päivää, hyvää huomenta, ruokaa. Tämmösiä ihan perussanoja. Iltavuoroon tuli kuuro työntekijä,

mä sitten sille näytin ne, tai olisin halunnu jutella sen kanssa, mutten osannut ja mua ahdisti se. Opettelin sitte ne aakkoset, kun mulle sanottiin, että helpoiten niinkun kannattaa alottaa sillä, että osaa ne aakkoset, et sillä pääsee jo hyvin.

Haastateltavat kertoivat muiden työntekijöiden tulkanneen alkuvaiheen keskusteluja. Jo pidempään talossa olleet työntekijät opettivat viittomia, joita uudet työntekijät eivät vielä osanneet. Kokeneemmat kollegat auttoivat asukaskontakteissa, jos uuden työntekijän kielitaito ei vielä siihen riittänyt. Kuurot työntekijät olivat isossa roolissa viittomien opiskelussa. Osa haastateltavista sai apua myös asukkailta. Työkavereiden ja asukkaiden tuki mainittiin useassa haastattelussa tärkeäksi osaksi kielenoppimista.

Työyhteisön tuki ainaki mulle oli isossa roolissa ja se että sai työskennellä kuurojen työntekijöiden kanssa.

Kuuro työntekijä oli tosi paljon apuna ja muutkin auttoivat paljon. Mua jännitti silloin ihan hirveesti ne viittomiset, mut sit mä opettelín ensimmäisenä iltana ne aakkoset ja sen jälkeen keskustelin tosi paljon kuuron työkaverin kanssa ja hän kertoi aina että mikä on se viittomamerkki sille sanalle mitä mä aina sormitin.

Työkaverit auttoivat asukastilanteissa sitä mukaa kun tarvitsi. Sit nopee, ku oppi niit viittomia, nii käytin niitä.

Hoitajat viitto asukkaille ja katsoin ja kysyin mallia. Joillakin asukkailla oli kommunikatiokansioita, joista oppi muutamia sanoja. Myös asukkaat opettivat esimerkiksi numeroita ja kirjaimia.

Työkaveri jeesas aika paljon ja melkein kaikki oli motivoituneita ja halukkaita opettaan.

Kyllä täytyy sanoa, että ilman niitä osaavia kuulevia työntekijöitä ois ollu ehkä vaikeampi oppia sitä viittomakieltä, koska kyllähän mä kokoajan sain tukea. Yksi työkaveri jatkuvasti tulkkas ja mä kyselin että miten tää menee ja mitä tää tarkoittaa ja miten mun pitää tää sanoo.

Yksi haastateltava kertoi kielenopetuksen alkaneen melko nopeasti työn aloittamisen jälkeen. Opetusta sai sekä työpaikalla että Helsingissä Valkean talon tiloissa. Nämä oppitunnit oli koettu hyödyllisiksi, mutta myös kielikontakteilla natiivien kielenkäyttäjien kanssa oli ollut iso merkitys. Toinen haastateltava taas ei päässyt heti viittomakielen opetukseen, vaikka olisi sitä kokenut tarvitsevänsä. Eri työntekijöiden välillä tuntuu olleen paljon vaihtelua siinä, missä vaiheessa viittomakielen opetusta tarjottiin. Osa haastateltavista olisi toivonut, että opetuksesta olisi jäänyt itselle jotain materiaalia, jonka avulla olisi voinut kerrata opittua.

Sillon ku mä alotin niin sillon alko aika äkkiä noi viittomakielen opetustunnit. Ja me päästiin tosiaan Valkeeseen taloon sillon muutamii kertoja. Nii kyllä mun mielestä ne tunnit mitä siellä Ävikissa oli ja ne Valkeen talon tunnit varsinki, ni ne tuki hirveesti sitä kielen oppimista plus sit tietenki ku oli töissä koko ajan ja varsinki kuu-rojen kanssa.

No must ois ollu ainaki kiva et ois ollu ihan opetusta ees yks päivä mut eipä ollu.

Monet haastateltavista mainitsivat, että lehtisen lisäksi kuvista ja jonkinlaisesta videomuotoisesta materiaalista olisi voinut olla hyötyä. Jonkin verran videoita oli nähtävissä esimerkiksi Suomen viittomakielten verkkosanakirja Suvissa. Yksi haastateltavista muistaa toivoneensa, että joku olisi kuvannut viittomakielisiä videoita, joita hän olisi voinut kotona katsoa oppimisen tukena. Toinen olisi kaivannut enemmän rohkaisua reflektoida omaa viittomistaan peilin ääressä tai kuvaamisen avulla.

Varmaan erilaisia kuvia ja mahdollisesti jotai videomatskuu.

Mä muistan, että jossain vaiheessa mä käytin semmosta...hoitotyön kielipankkia, missä oli kaikkia erilaisia hoitotyöhön liittyvää sanastoa, ja se oli mun mielestä hirveen hyödyllinen. No Suvi-viittomat, sitä mä käytin kans ihan sikana sillon alkuun, et mitä vaan tuli sanoja mieleen, niin katoinkin ne myöhemmin, päivän jälkeen tyyliin Suvi-viittomista.

No ehkä ois ollu kiva, että ois ollu myös videolla että miten se viitotaan. Ja sitten kehotettu enemmän peilin eteen, et miten viitotaan. Kun oli tosi hankalaa mulla kun näki jonku toisen viittovan, mut sit meni toisen viereen katsomaan, ja sitten ku se viittoi, niin ymmärsin sen paremmin. Että ehkä just video ois ihan jees.

Haastatteluissa ilmeni, että työn alussa korostettiin liikaa sellaisen kielitaidon saavuttamista, jolla tulee jotenkin toimeen. Varsinaiseen kielen opiskeluun olisi pitänyt varata enemmän aikaa. Esiin nousi myös se, että oma kielitaito tuntuu olevan enemmän viitottua suomea, kuin varsinaista viittomakieltä.

Näin jälkikäteen aateltuna, niin sillon ku alotteli siellä töissä ja alotteli opiskeleman sitä viittomakieltä, niin sillonhan sitä keskitty lähinnä siihen, että oppi pärjäämään siellä töissä. Että se kielihän on ollut, niin ku se on nytkin, semmosta kapulakieltä. Että tavallaanhan se on niinku viitottua suomea.

Jotenki jos olis sillon alussa pystynyt keskittyyt enemmän siihen viittomakieleen, nii ehkä tässä vaiheessa osais paremmin sen kielen, hallitsis sen niinku viittomakielenä.

Jos ois sillon enemmän, kyllähän mä muistan että keskityttiin siihen kielio pilliseen asioihin siellä koulutuksissa, mitä järjestettiin Åvikissa ja Valkosessa talossa, mut ne oli vaan niitä hetkiä tavallaan, että jos olis sillon enemmän keskittynyt, nii ehkä se palvelis tänä päivänä paremmin.

Jos alusta asti ois opetettu ja ois panostanu siihen, et keskittyis siihen kieleen kielio pilliin, mut tietysti siinä alussa on niin paljon opeteltavaa, että se onki ihan hyvä et meillä on vaan tämä palikkakieli ja keskitytään vaan siihen pärjäämiseen. Mut ehkä ne oli vaan semmosia juttuja mitä ei niin painotettu, tärkeintä oli tulla toimeen ja pärjätä sillä hetkellä. Niinku tarkotan, että jos ois alusta asti viittonu oikein, nii nyt olis jo aika pro.

Jos ois tavallaan se parempi kieli nyt, nii sitä vois hyödyntää vielä enempi tulevaisuudessa. Että sit jäis enemmän käteen. Totta kai oon ihan samaa mieltä siinä

just, että tulee muutaki opeteltavaa ja uus työympäristö ja ihan uus kieli ja kaikki, nii onhan se fokus siinä pärjäämisessä.

Haastatteluiden tuloksissa nousi esille juuri niitä asioita, joiden on aiemmin käsittelemässämme tietoperustassa todettu edesauttavan kielenoppimista. Itseopiskelumateriaalin puute nousi esiin suurimpana puutteena. Haastateltavat löysivät kieleen perehdytyksestä myös onnistuneita seikkoja, kuten työtovereiden tuen ja kielimallin hyödyllisyyden.

Yhden haastateltavan mukaan perehdytystä voisi kehittää siten, että kokenut työntekijä perehdyttäisi uuden työntekijän jokaisen asukkaan yksilölliseen kommunikointiin. Marjaana-kodissa on käytössä varsinaisen viittomakielen ohella monia erilaisia kommunikointikeinoja, esimerkiksi kuvia.

6.2 Ohjaajien ryhmäkeskustelun tulokset

Saimme toivelistatekniikalla selville työntekijöiden ajatuksia siitä, millaista materiaalia he kaipaisivat raportoinnin tueksi. Ohjaajilta tulleita aiheita olivat:

- lääkehoito
- merkitystä vastaavat viittomat
- hyödyllisyys tulkkien näkökulmasta, jotka tulkkaavat Marjaana-kodin ryhmäpalavereissa
- aikamuotojen ilmaisu
- erilaiset apuvälineet
- hoitovälineet ja toimenpiteet
- ilmaisun kehittäminen enemmän viittomakieliseksi
- mielialan kuvailu
- kehitysvammaisten sairaudet
- vanhat viittomat
- kuvailu

Työntekijät ideoivat sekä asioita, joissa heidän itsensä tulisi vielä kehittyä, mutta myös asioita, jotka kokevat tarpeellisiksi uuden, vasta-aloittavan työntekijän näkökulmasta. Näitä teemoja pyrimme huomioimaan fraasipankin tekoprosessissa.

6.3 Raportointitilanteen havainnoinnin tulokset

Saimme poimittua raportointitilanteesta ja sen videotallenteelta joitakin valmiita fraaseja. Lisäksi keskustelusta nousi toistuvasti esille aihealueita, jotka totesimme tärkeiksi nostaa esille myös fraasipankissa. Lehtosella oli hyvä käsitys siitä, millaisia fraaseja Marjaana-kodissa säännöllisesti käytetään. Hänen tietojensa pohjalta sekä videolta kerättynä fraaseja kertyi yhteensä 94.

7 PRODUKTIN TOTEUTUS

Puhuttuja kieliä merkitään muistiin kirjoittamalla. Suomalaisella viittomakielellä tämä ei ole kuitenkaan niin yksinkertaista. Viittomakielen kirjoittaminen ei ole samalla tavalla vakiintunutta. Videolle tallennettu elävä kuva on luonteva ja tarkka tapa tehdä muistiinpanoja viittomakielellä. Videokuvattu tuotos voidaan tallentaa sähköiseen muotoon, mikä mahdollistaa tietokoneitse avattavien viittomakielisten tuotteiden tekemisen. (Savolainen 2000a, 189.)

Päätimme tehdä työmme produktina videomuotoisen, verkkopohjaisella alustalla toimivan fraasipankin. Näin käyttäjä voi palata materiaalin pariin aina uudestaan ja uudestaan laitteella, jossa on internetyhteys. Pankin alustaksi valikoitui Prezi-esitystyökalu. Prezi on verkossa toimiva zoomattava esityspohja, jolla voi luoda virtuaalisia esityksiä. Se voi sisältää muun muassa kuvia, videoita ja tekstiä. (Prezi Inc. 2018.) Esimerkiksi Majan ja Turulan (2014) sekä Launosen ja Sutisen (2017) opinäytetöissä on käytetty Preziä opinnäytetyön produktin esityspohjana, joten sen toimivuudesta on jo aiempaa näyttöä.

7.1 Fraasien valinta videolle

Päätimme valita videolle vain fraaseja, jotka toistuvat lähes päivittäin, tai ainakin viikoittain Marjaana-kodin raportointitilanteessa. Fraasien rajaamisessa pyrimme huomioimaan sekä uusien että jo viittomakieltä taitavien työntekijöiden tarpeet. Tavoitteenamme oli, että uusi työntekijä saa pankista kattavan käsityksen siitä, millaisiin aihepiireihin työssä on kiinnitettävä huomiota raportointia varten. Marjaana-kodin työntekijät toivoivat pankkiin fraasien lisäksi yksittäisiä viittomia, kuten työvälineiden nimiä. Niitä pyrimme sisällyttämään osaksi fraaseja. Mielestämme yksittäisten viittomien kuvaaminen ei olisi tukenut tavoitettamme raportoinnin kehittämisestä viittomakielisemmäksi.

7.2 Fraasien kääntäminen ja viittomakielisen käännöksen taltiointi

Käänsimme valitsemamme fraasit suomen kieleltä suomalaiselle viittomakielelle. Kääntämisen pohjalla käytimme Oittisen ja Mäkisen (2008, 342) kääntämiseen soveltamaa Karl Popperin tietoteoreettista mallia. Popper kuvaa teoriaa kaaviolla:

P1 → ongelma 1	TT → alustava teoria	EE → virheiden poistaminen	P2 → ongelma 2
-------------------	-------------------------	-------------------------------	-------------------

Kuvio 1. Karl Popperin tietoteoreettinen malli

Ongelma yksi on lähtöongelma, eli millä tavoin jokin teksti pitäisi kääntää. Ongelma sisältää myös pienempiä kysymyksiä, kuten millaisia sanavalintoja tehdään ja kuinka lähtötekstin tyyli säilytetään. (Oittinen & Mäkinen 2008, 343.) TT eli ensimmäinen luonnos on “ensimmäinen hypoteesi ongelman ratkaisemiseksi”, joka voi pohjautua pelkästään maalaisjärkeen (mt., 342). Kokematon kääntäjä saattaa kuvitella päässeensä lopulliseen käännökseen jo tässä vaiheessa, eikä jatka seuraavaan vaiheeseen, eli tekstin tarkistamiseen. Virheiden tarkastaminen on äärimmäisen tärkeää, sillä tässä vaiheessa käännös on vain luonnos. (mt., 344.) Tarkistusvaihe (EE) on käännöksen testausta varten. Sen tehtävänä on kyseenalaistaa käännösluonnos.

Tärkeintä on olla kriittinen, sillä luonnosta ei voi koskaan osoittaa oikeaksi, mutta vääräksi sen sijaan voi. (mt., 342.) Virheiden poistamisen jälkeen ei saada lopullista tulosta, vaan sitä seuraa ongelma 2, eli ensimmäinen käännösehdotus. Käännösehdotuksen kanssa käydään kaikki prosessin vaiheet uudestaan läpi, kunnes lopulta käännöksestä on tullut halutunlainen. Kääntämisessä ei siis päästä koskaan lopulliseen, ihanteelliseen lopputulokseen, vaan lopulta käänнос on vain mahdollisimman tosi. (mt., 342.)

Havainnollistamme mallin soveltamista pankista löytyvällä fraasilla, josta käytämme nimitystä *Esimerkki 1*. Pohdimme, kuinka fraasi *Aukkaan vatsa on toimitettu peräruiskeella*, käännetään suomalaiselle viittomakielelle niin, että se säilyttää alkuperäisen merkityksensä.

Esimerkissä 1 haasteeksi osoittautui se, miten viittomakielellä voidaan ilmaista, että peräruiske on annettu asukkaalle, jonka jälkeen vatsan toiminta on jo käynnistynyt. Ensimmäinen käännösehdotus *Esimerkkiin 1* syntyi nopeasti. Viitoimme lausetta toisillemme ja mietimme, miten sen voisi viittoa toisella tapaa ja vertailimme eri vaihtoehtoja. Kokeilimme kuvata lausetta videolle ja katsoa ikään kuin ulkopuolisen silmin, miten se on ymmärrettävissä.

Esimerkki 1:n kääntämisessä pohdimme erityisesti viittomavalintoja. Emme halunneet käyttää liikaa viittomaa JO (Kuva 1), joka viittaa toiminnan päättymiseen. Marjaana-kodin viittomakieliset työntekijät olivat toivoneet meidän välttävän sen käyttöä fraasien käänöksissä.

Ensimmäisen käännösehdotuksen jälkeen toisessa tarkastusvaiheessa käytimme hyväksi Marjaana-kodin viittomakielisen ohjaajan Outi Kujalan asiantuntemusta. Kujala neuvoi meitä käyttämään viittomaa JO *Esimerkki 1:ssä*. Hänen mukaansa ilman sitä lauseen merkitys asiayhteydestä irrotettuna ei vastaisi lähtötekstiä. Ilman sitä lause olisi ymmärrettävissä myös niin, että peräruiske on annettu, mutta vatsan toiminnan käynnistymistä odotellaan vielä. Pohdinnan jälkeen käännöksestä saatiin mahdollisimman viittomakielinen. Päätimme lopulta Kujalan neuvojen mukaisesti sisällyttää lauseeseen viittoma JO, jotta se on merkitykseltään mahdollisimman oikea.

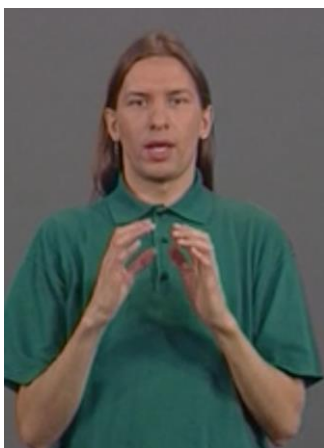

Kuva 1. Artikkelin 219, viittoma JO (Suvi – Suomen viittomakielten verkkosanakirja 2018a).

Toinen esimerkki viittomakielelle kääntämisen haasteista on fraasi *Aukkaan haava on hoidettu*. Viittaamme tähän termillä *Esimerkki 2*. Viittomakieli on visuaalisesti loogista, eli viittoja luo mieleensä “kuvan” tilanteesta sitä viittoessaan. Viittomakielellä muotoillaan tekstiä selkeämmäksi kuin suomen kielellä. (Nisula 2012, 4.) Suomen kielellä *Esimerkki 2* puhuu vain haavan hoitamisesta. Viittomakielellä ilmaistaessa selitetään, millä tavalla haavaa hoidetaan. Viittomakielinen voisi siis kertoa esimerkiksi missä haava on, millainen se on ja miten se on hoidettu. Tällaisia yksityiskohtia ei voida kuitenkaan tietää etukäteen, eikä jokaiseen tilanteeseen voida keksiä omaa fraasia. Käännöksessä täytyi pysytellä yleisellä tasolla. Tällöin käännöksissä ei päästy kielipillisesti parhaaseen ratkaisuun, koska yksityiskohdat puuttuvat. Sen sijaan, että olisimme menneet yksityiskohtiin, käänsimme lauseen samaan tapaan kuin se sanotaan suomen kielellä. Käytimme viittoman HAAVA (Kuva 2) perusmuotoa paikantamatta sitä vartalolle, sekä viittomaa HOITAA (Kuva 3) selittämättä, millaisia hoitotoimenpiteitä tehtiin.

Kuva 2. Artikkelikieli 3379, viittoma HAAVA (Suvi – Suomen viittomakielten verkkosanakirja 2018b).

Kuva 3. Artikkelikieli 1075, viittoma HOITAA (Suvi – Suomen viittomakielten verkkosanakirja 2018c).

Kääntämisessä pidimme periaatteena pyrkiä semanttiseen ekvivalenssiin. Siinä käännöksen tavoite on olla lähtökielen kanssa syvämerkitykseltään mahdollisimman samankaltainen. Lähtötekstin muotoa ei siis säilytetä, vain sen merkitys. (Hytönen 2006, 69.) Puhdas semantiikka ei meidän tapauksessamme käynyt kohderyhmämme takia. Pidimme muodon osittain suomen kieltä vastaavana, jotta viittomakieltä taitamaton henkilö pystyisi pääättelemään, mitä viittomia fraaseissa on käytetty ja sovelta-
maan niitä käyttöönsä. Liian monimutkaisista viittomakielisistä rakenteista aloittelevan kielenoppijan olisi mahdotonta poimia yksittäisiä viittomia.

Tutkimusten mukaan pari- tai ryhmätyönä tehdyt käännökset ovat laadukkaampia verrattuina yhden kääntäjän voimin tehtyihin käännöksiin. Ongelmia on helpompaa ratkaista ryhmässä, ja kääntäjät ovat kokeneet oppineensa työstä enemmän. Kotimaisten kielten keskuksen viittomakielten lautakunta onkin suositellut, että käännöksiä tehtäisiin mieluiten yhteistyönä. (Kotimaisten kielten keskuksen viittomakielten lautakunta 2015, 6.) Tämän opinnäytetyön tekijöitä oli kaksi, ja kaikki fraasit käännettiin parityönä. Fraasien kääntäminen yhdessä oli hyvä ratkaisu. Käännöstyössä pysyimme hyödyntämään molempien tekijöiden vahvuuksia. Kahden henkilön sanavaraston laajuus oli hyödyksi käännöksiä tehtäessä.

Viittomakielelle käännettäessä ja videolle viitottaessa viittojan ei pitäisi viittoa käännöksiä yksin, koska viittomisen sujuvuutta voi olla hankalaa arvioida itse. Onkin hyvä, että paikalla on joku, joka voi antaa viittojalle palautetta viittomisen sujuvuudesta. (mt., 6.) Kuvasimme kaikki pankin fraasit yhdessä niin, että toinen saattoi tarkkailla työskentelyä kameran takaa.

Viittomisen hyvä rytmittäminen on tämänkaltaisessa perehdytysmateriaalissa tärkeää. Jos viittomisen rytmitys ei onnistu, viittomisesta tulee hankalasti ymmärrettävää. Materiaalin käyttäjät hyötyvät pankista mahdollisimman paljon, kun videot ovat selkeitä ja helposti ymmärrettäviä. Kun pään ja vartalon liikkeitä, kasvojen ilmeitä ja käsien liikkeitä käytetään oikein, on asioiden välisiä suhteita huomattavasti helpompaa ymmärtää (mt., 13.) Viittomien väliset liikkeet sitovat peräkkäin esiintyviä viittomia tai niiden osia yhteen. Mitä sulavampia nämä liikkeet ovat, sitä sujuvampaa viittomisesta tulee. (Jantunen 2003, 48.)

7.3 Kielen tarkastus ja käännösratkaisujen konsultointi

Käännettyämme kaikki fraasit ja viitottuamme ne videolle, annoimme onnistuneimmat versiot Kujalalle tarkastettavaksi. Parhaan mahdollisen lopputuloksen saavuttaminen viittomakielelle kääntämisessä on haastavaa, jos kääntäjä ei ole äidinkielenen. Tällöin on vaarana, ettei käännös vastaa merkitykseltään täysin lähtötekstin versiota. Siksi kääntäjän kannattaa konsultoida viittomakielistä henkilöä käännösprosessin aikana ja

myös valmiin tekstin tarkastamisessa. (Roslöf & Veitonen 2006, 110.) Kujala katsoi kaikki klipit läpi ja antoi niistä palautetta. Palautteiden perusteella päädyimme kääntämään osan fraaseista uudestaan. Esimerkiksi viittoma EDUNVALVOJA fraasissa *Asukkaan edunvalvojalle on soitettu ja keskusteltu asukkaan raha-asioista* oli vaihdettava toiseen viittomaan. Muutaman fraasin kohdalla viittomien käsimuodoissa oli pieniä virheitä, jotka korjasimme viimeiseen versioon.

Konsultoimme Kujalaa jo käännösvaiheessa muutamien fraasien käännösratkaisuista. Vieraan kielen oppijoina meidän oli vaikea kääntää haastavia visuaalisia rakenteita sisältäviä lauseita. Kujalalta saimme käännösehdotuksia, jonka jälkeen viitoimme ne videolle.

7.4 Fraasien kuvaaminen ja editointi

Vivolin-Karén (2010, 6) kuvaa viittomakielistä verkkoviestintää yksisuuntaiseksi viestinnäksi. Viestin vastaanottaja ja lähettäjä eivät ole vuorovaikutuksessa keskenään. Tällöin yhteisten merkitysten luominen ei ole mahdollista, ja viestin kielellinen ymmärrettävyys jää yksin lähettäjän vastuulle. Reaaliaikaisessa, kasvokkain tapahtuvassa viestinnässä viestijät voivat jatkuvasti arvioida, löytyykö kommunikoinnissa yhteinen ymmärrys käsiteltäviin aiheisiin. (Vivolin-Karén 2010, 7).

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen viittomakielten lautakunta (2009) on linjannut, että verkkoteksteissä pyritään käyttämään ymmärrettävää viittomakieltä. Viittomakieli on ymmärrettävää, kun se on yleiskielistä, eli sen lauserakenne on selkeä, viittomat artikuloidaan huolellisesti ja vältetään käyttämästä murteellisia tai arkityylisiä viittomia. (mt.,11.) Myös Eskelisen ja Kivimäen (2018) haastattelumateriaalissa tulkit ovat nostaneet esille yleiskielisen, selkeän viittomisen tärkeyden videomuotoisissa viitoissa materiaaleissa.

Viittomakielten lautakunta on antanut suosituksia kääntämisen taltioimisesta (Kotimaisten kielten keskuksen viittomakielten lautakunta 2015). Käytimme suosituksia suunnannäyttäjänä pankkia rakentaessamme.

Ensimmäinen asia, josta lautakunta antaa suosituksia, on videon hyvä laatu. Viittomakielistä videota tehtäessä on ensisijaisen tärkeää, että kuva on terävä ja valaistus hyvä. Videon rytmi ei saa vaihdella. Huono laatu pilaa muuten hyvän videon. (mt., 17.) Käytössämme ei ollut studiovaloja, mutta valaistuksesta saatiin riittävän hyvä. Kuvanlaatuun olemme tyytyväisiä.

Lautakunnan mukaan videokuva on hyvä rajata hieman viittojan vyötärön alapuolelta ja pitää viittominen hillityn kokoisena (Kuva 2). Tämä pitää huolen siitä, että kaikki viittoman osat näkyvät videolla kunnolla. (mt., 17.) Kuvaustilanteessa viittojan tilankäyttö pienenee verrattuna kasvokkaiseen vuorovaikutukseen luonnostaan, sillä viittoja haluaa varmistua siitä, että kädet pysyvät rajauksen sisäpuolella (Vivolin-Karén 2010, 17).

Kuvaustilanteen aluksi on tapana testata, millä alueella viittoja voi liikkua niin, että viittominen näkyy materiaalisissa kokonaan (mt., 17). Kokeilimme useita eri vaihtoehtoja vaihdellen viittojan yläpuolelle ja sivuille jäävää tilaa löytääksemme ihanteellisen rajauksen. Kokeilimme myös eri vaihtoehtoja viittojan etäisyydestä kameraan. Viittojan täytyy olla tarpeeksi lähellä kameraa, jotta kaikki viittomakielen rakenteen osat näkyvät selkeästi. Liian lähelle ei voi asettua, koska silloin viittomisen liikeratoja pitää pienentää liikaa. Olemme eri pituisia, minkä vuoksi rajausta piti viittojan vaihtuessa muuttaa.

Kuvaustilanteessa viittojan on hankalaa havainnoida sitä, miten kuva rajautuu. Prosessissa säästyy aikaa, mikäli paikalla on toinen henkilö tarkkailemassa teknisten yksityiskohtien toteutumista. (Kotimaisten kielten keskuksen viittomakielten lautakunta 2015, 18.) Kuvasimme kaikki videoklipit yhdessä. Siitä huolimatta huomasimme muutamia huolimattomuusvirheitä editointivaiheessa. Kyseiset clipit jouduimme kuvaamaan uudestaan.

Viittojan vaatetuksen on hyvä olla kuvioton ja hillityn värinen, eikä huomiota herättäviä koruja kannata olla näkyvillä. Erikoiset kampaukset ja kynsilakka voivat häiritä katsojaa. (mt., 17–18.) Valitsimme videoille mustat, yksinkertaiset vaatteet, jotta huomio ei kiinnittyisi niihin. Kampaukset pidimme neutraaleina. Jätimme huomaamat-

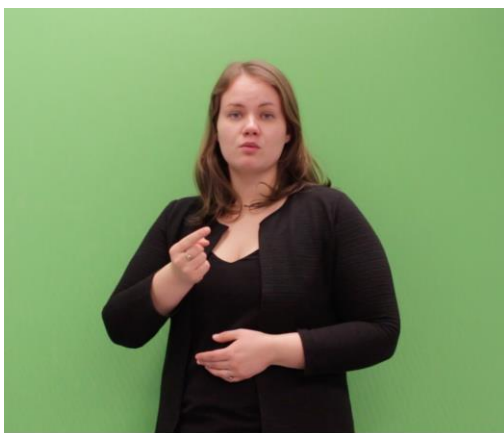

tomia sormuksia lukuun ottamatta kaikki korut pois, jotta ne eivät häiritsisi katsojaa. Esimerkiksi rannekellot päätimme jättää kokonaan pois.

Videokuvan kaksiulotteisuus on huomioitava viittomakielistä materiaalia tehdessä, koska videokuvassa syvyyssuhteiden hahmottaminen on hankalaa. Viittomakieltä opeteltaessa on hyvin tärkeää, että niin syvyys- kuin leveyssuuntaiset liikkeet erottuvat selvästi. Ongelma voidaan pyrkiä ratkaisemaan kuvaamalla videot hieman etuviistosta, jolloin käsien liikkeet on helpompi hahmottaa. (Kotimaisten kielten keskuksen viittomakielten lautakunta 2015, 18.) Päädyimme kuvaamaan fraasit juuri tällä tavoin. Kaksiulotteisuus jouduttiin ottaa huomioon myös lukuviittomia viitottaessa. Viitoimme lukuviittomat niin, että ne näkyvät selkeästi kameraan. Sormenpäät osoittivat sivulle (Kuva 4), eivät kohti kameraa.

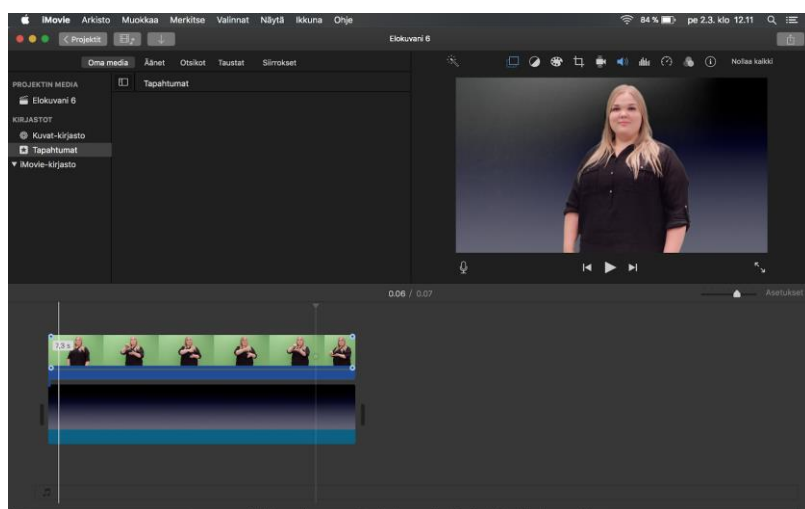

Kuva 4. Artikkelin 1265, viittoma KYMMENEN (Suvi – Suomen viittomakielten verkkosanakirja 2018d).

Kuva 5. Vihreä tausta käytössä.

Kun kaikki fraasit oli kuvattu, siirsimme videot iMovie-videonmuokkausohjelmaan, jossa editoimme ne yksi kerrallaan (Kuva 6). Kuvasimme videoklipit vihreää taustaa vasten (Kuva 5). Editoimme vihreän tilalle tummansinisen taustan saadaksemme ulkoasusta selkeän näköisen. Leikkasimme äänet pois ja teimme rajauksiin viime hetken muutoksia. Säädimme kuvan pehmeyttä, jotta viittoja sulautuu taustaan mahdollisimman hyvin. Valitsimme tumma tausta toimii hyvin viitotuissa videoissa, sillä sitä vasten kädet erottuvat selvästi, eikä taustalla ole häiritseviä elementtejä.

Kuva 6. iMovie-videonmuokkausohjelma.

7.5 Fraasipankin rakentaminen Prezi-alustalle

Editoinnin jälkeen lataimme videoklipit YouTube-videopalveluun, josta pystyimme linkittämään ne Prezi-ohjelmaan. Koimme Prezi-alustalle rakentamisen haastavaksi. Videoklippien asettelu loogisesti oli meille tärkeää. Kaikkien klippien mahdolluttaminen aihealueiden alle vei aikaa, joka kannattaa ottaa huomioon työvaiheiden aikataulutuksessa. Halusimme pankin ulkoasun olevan mahdollisimman yksinkertainen käytettävyyden helpottamiseksi.

Hahmottelimme eri aihealueiden otsikoille useita eri vaihtoehtoja, ennen kuin ne vaikiutuivat. Hankalin muotoiltava oli pankissa nimellä *Muut esiintyvä osio*. Sille hahmottelimme muun muassa otsikoita *Ulkopuoliset tahot*, *Yhteistyötahot* ja *Edunvalvonta*, mutta mikään niistä ei lopulta tuntunut täysin sopivalta, sillä otsikon alle täytyi lait-

taa myös esimerkiksi asukkaan omaisiin liittyviä fraaseja. Päädyimme otsikkoon, joka ei yksilöi sen sisältöä lainkaan. Muiden aihealueiden otsikointi osoittautui mielestämme onnistuneeksi.

Fraasien suomenkieliset versiot olivat paikoin hankalia muotoilla. Pohdinnan kohteeksi nousi muun muassa se, missä aikamuodossa fraasit kirjoitetaan. Joidenkin klippien otsikot uhkasivat venyä liian pitkiksi mahtuakseen siististi Prezi-alustalle. Koimme tärkeäksi, että suomenkieliset versiot ovat täsmälleen tai ainakin riittävän samanlaisia, kuin mitä raportoinnissa todellisuudessa käytetään. Näin niiden löytäminen pankista on helpompaa.

8 POHDINTA

Työn tilatessaan Muteli toivoi, että työmme produktina olevasta fraasipankista tulisi toimiva perehdytysmateriaali Marjaana-kodin ja koko Åvikin uusien työntekijöiden käyttöön. Hän toivoi fraasipankin toimivan myös kielitaitoa kehittävänä oppimismateriaalina jo viittomakieltä taitaville työntekijöille. Tavoitteena on, että pankki toimii askeleena kohti viittomakielisempää raportointia. Tilaaja on tyytyväinen pankin sisältöön. Pankista ei haluttu tehdä prototyyppiä, vaan käytettäväksi valmis materiaali. Pankki on luovutettu työntekijöiden käyttöön Palvelukeskus Åvikiin.

Kielellisen perehdyttämisen lisäksi pankkimme ilmentää asioita ja toimintoja, joihin uuden työntekijän on tärkeää kiinnittää huomiota työvuoron aikana pystyäkseen raportoimaan niistä seuraavaan vuoroon saapuville työntekijöille. Pankki antaa kattavan kuvauksen ohjaajien työnkuvasta Marjaana-kodissa. Lisäksi pankki toimii jo viittomakieltä taitavalle työntekijälle apuna ilmaisunsa kehittämisessä viittomakielisemmäksi. Pankista saa vinkkejä siihen, miten viittomiseen voi lisätä viittomakielisiä elementtejä, kuten katseenkäyttöä ja paikantamista. Pankkimme vastaa näin tilaajan molempiin toiveisiin. Onnistuimme mielestämme vastaamaan työelämästä lähtevään tarpeeseen hyvin. Työmme on kiinnostava myös ammattialan näkökulmasta. Kaikille avoin fraasipankki hyödyttää viittomakielen tulkkeja ja tulkkiopiskelijoita. Se tarjoaa

tietoa sosiaali- ja terveysalan toimintaympäristöistä sekä niissä käytettävästä sanastosta ja viittomistosta.

Jälkikäteen ajateltuna olisimme kehittäneet produktin toteutusta niin, että raportointitilanteita olisi havainnoitu useampia. Näin olisimme todennäköisesti saaneet fraaseja enemmän aidoista tilanteista. Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa tarkoituksenamme oli tarkastuttaa fraasit useammalla äidinkielisellä henkilöllä. Näin olisimme kenties saaneet useampia erilaisia korjausehdotuksia, joiden pohjalta mieltä lopullisia käännösratkaisuja. Päädyimme tarkastuttamaan videot ainoastaan yhdellä viittomakielisellä. Koimme sen riittäväksi, koska henkilö työskentelee ympäristössä, johon pankki tulee käyttöön. Produktin toteutusprosessia olisi voinut kehittää myös siten, että fraasit olisi viittonut natiivi viittomakielinen henkilö. Halusimme kuitenkin hyödyntää tulkikoulutuksesta saamaamme ammattiosaamista, ja viittoa videot itse.

Käyttäjäkyselyllä olisi voinut selvittää pankin hyödyllisyyttä ja kehityskohteita. Sitä varten käyttäjillä tulisi olla aikaa pankin testaamiseen ennen kyselyyn osallistumista. Testaajina pitäisi olla useampi uusi, viittomakieltä taitamaton työntekijä, jotta vastaukset olisivat mahdollisimman luotettavia. Marjaana-kodissa ei tällä hetkellä työskentele juuri työnsä aloittaneita työntekijöitä, joten emme kokeneet kyselyä tarkoituksenmukaiseksi osaksi tätä työtä.

Työmme tavoitteena oli kehittää Palvelukeskus Ävikin työkieleen perehdyttämisen käytäntöjä. Tavoitteen toteutumista on haastavaa arvioida, koska työssämme esitettyjä suosituksia kielen oppimisen tukemisesta ei ole vielä ehditty hyödyntää käytännössä.

8.1 Johtopäätökset

Työssämme pyrimme selvittämään, miten uutta työntekijää voidaan tukea kielen oppimisessa ja omaksumisessa kielen oppimisen alkuvaiheessa. Kielellinen syöte on avainasemassa kielen oppimisessa. Pelkkä passiivinen seuraaminen ei tutkimusten mukaan johda parhaaseen lopputulokseen. Kielenkäyttö on vuorovaikutteista, joten

työntekijän on päästävä itse käyttämään kieltä. Uusi työntekijä hyötyy merkittävästi esimerkiksi siitä, että hän pääsee mahdollisimman nopeasti työpariksi kuuron työntekijän kanssa. Tämä tuli ilmi myös ohjaajien haastatteluissa. Yksi haastatelluista nosti erityisesti esiin sen, että kuuron ohjaajan työparina toimimisesta sai hyvän alun kielen oppimiselle. Autenttisia kielenkäyttötilanteita on hyvä järjestää mahdollisimman paljon heti alusta lähtien myös siksi, että viittomakielisten elementtien oppimisen on todettu olevan tehokkainta äidinkielen viittojen mallista. Viittomakielen kielioppia hahmotetaan parhaiten nimenomaan omaksumalla, joten vuorovaikutustilanteet viittomakieltä käyttävien työkavereiden kanssa ovat kultaakin kalliimpia hetkiä.

Uuden työntekijän tulee osallistua rohkeasti työn päivittäisiin raportointitilanteisiin viittomakieltä käyttäen. Tämän opinnäytetyön tuotoksena syntynyt fraasipankki on erinomainen apu raportointitilanteisiin uudelle työntekijälle. Rajallinen kielitaito asettaa haasteita alkuvaiheessa, mutta kaikkea opittua pitää harjoittaa heti alusta lähtien, jotta kielen käytöstä muodostuisi rutiini. Vähäiselläkin osaamisella voi kommunikoida. Yksi haastateltava ohjaaja kertoikin ottaneensa oppimansa viittomat heti käyttöön ja kartuttaneensa viittomavarastoa pikkuhiljaa. Myös työkavereiden tuki kielen opiskelussa nostettiin esiin. Kokeneemmilla työntekijöillä on tärkeä rooli kielenoppijan rohkaisussa.

Työntekijän on parasta päästä viittomakielen opetukseen heti, kun hän aloittaa työt viittomakielisessä ympäristössä. Pelkkä implisiittinen kielen oppiminen ei ole paras mahdollinen vaihtoehto, sillä tutkimusten mukaan kielikylpy tukee kielen ymmärtämisessä, mutta ei niinkään sen tuottamisessa. Parempaan lopputulokseen päästään, kun kieltä opitaan myös eksplisiittisillä metodeilla, eli oppija saa kielikylvyn lisäksi myös varsinaista opetusta kielestä. Uudelle työntekijälle tulee tarjota mahdollisuuksia molempiin metodeihin. Silloin hänen oppimisensa lähtee käyntiin parhaalla mahdollisella tavalla. Kuten haastatteluistamme tuli ilmi, uuden työntekijän olisi tärkeää saada opetuksesta tarkoituksenmukaista materiaalia, jonka avulla kerrata opittuja asioita.

Kielenoppija hyötyy tarkkojen tavoitteiden asettamisesta. Kun uusi, viittomakieltä taitamaton työntekijä asettaa itselleen konkreettisia tavoitteita, joihin hän haluaa pyrkiä, motivoituu hän kielen oppimiseen. Olisikin hyvä kannustaa uutta työntekijää pohtimaan, millaisia tavoitteita hän voisi itselleen asettaa ja millä tavoin saavuttaa tavoit-

teensa. Tavoitteet voivat liittyä vaikkapa viittomien opiskeluun tai kommunikointiin viittovien ihmisten kanssa. Kun kielen oppimisen tavoite on selkeä, esimerkiksi kommunikointitaito kuuron kollegan kanssa, on työntekijä motivoituneempi oppimaan.

Jatkuva palautteenanto on kiistatta tärkeää. Saatu palaute vaikuttaa merkittävästi oppimiseen ja siihen, onko uusi työntekijä edelleen motivoitunut oppimaan kieltä. Rehellinen palaute, jossa huomioidaan niin onnistumiset kuin kehittämisen kohteet, motivoi kielenoppijaa pyrkimään tavoitteitaan kohti ja asettamaan uusia tavoitteita. Kun työntekijä huomaa kehittyneensä, hän todennäköisesti haluaa oppia lisää. Palautetta kielitaidon kehittymisestä on erityisen tärkeää saada nimenomaan työyhteisön viittomakielisiltä jäseniltä. Lyhyetkin kannustavat kommentit ovat palautetta, mutta välillä olisi hyvä istua alas keskustelemaan ajan kanssa. Nämä ovat uudelle työntekijälle myös hyviä hetkiä kertoa tuntemuksistaan.

Koska viittomisen kopioiminen ja oman viittomisen vertaaminen alkuperäiseen viittomakieliseen tekstiin on koettu hyväksi tavaksi oppia hahmottamaan viittomakielen visuaalisia rakenteita, on perehdytettävää hyvä rohkaista tallentamaan viittomistaan videolle. Oma viitottua tekstiä on usein aluksi outoa katsoa, mutta siihen tottuu vähitellen. Kopioimista varten työntekijä tarvitsee viittomakielistä lähdemateriaalia. Oman viittomisen analysointi on tietävästi tehokas keino kehittyä viittomakielen käyttämisessä. Uutta työntekijää on hyvä kannustaa tekemään säännöllistä itsearviointia. Tekemässämme haastattelussa eräs haastateltavista ohjaajista totesi huomanneensa, että reflektoinnista olisi ollut paljon apua. Hän olisi toivonut siihen enemmän rohkaisua.

Ryhmäkeskusteluilla voi olla suuri merkitys kielenoppimisessa. Kokemusten jakaminen muiden työntekijöiden kanssa on voimaannuttavaa, ja ajatuksia on mukavaa tuulettaa samojen asioiden kanssa painineiden kanssa. Ryhmäkeskusteluista saa uusia näkökulmia itsensä kehittämiseen. Uudelle työntekijälle täytyy järjestää tilaisuuksia jakaa ajatuksia työkavereiden kanssa ja näin tukea kielen kehittymistä. Ajatusten vaihtamisen ja tuen saamisen tärkeys nostettiin esiin myös ohjaajien haastatteluissa.

Asenteiden on todettu vaikuttavan oppimiseen. Siksi kielenoppijan on välttämätöntä oppia tiedostamaan vallitsevia asenteita ja mahdollisia ennakkoluuloja uutta kieltä ja

kulttuuria kohtaan. Mitä enemmän oppija ymmärtää maailmaa, johon on astumassa, sitä paremmin hän todennäköisesti tunnistaa ajatuksiaan sitä kohtaan, ja oppiminen mahdollistuu. Ävikin kummitoiminta vastaa tähän tarpeeseen mainiosti.

Oppimispäiväkirjan pitämisen on huomattu auttavan oppimisessa. Opiskelijat ovat itse todenneet, että oppimisen reflektointi auttaa jäsentämään opittuja asioita tehokkaasti. Uutta työntekijää voitaisiinkin rohkaista pitämään alusta asti jonkinlaista oppimispäiväkirjaa, johon voisi kirjata säännöllisin väliajoin ajatuksia kielen oppimisesta. Aikaisempiin merkintöihin palaaminen voi toimia motivoivana tekijänä, kun oppija näkee konkreettisesti kehityksensä.

Viittomakielen oppimisessa jatkumo on tärkeää. Aidot kielikontaktit ja järjestelmällinen kielen opetus esimerkiksi kurssien muodossa tukevat työntekijän kielenoppimista. Monipuoliset ja toistuvat harjoitukset opettavat paljon. Työntekijää on kannustettava opiskelemaan kieltä itsenäisesti, esimerkiksi videoita katselemalla tai vierailemalla vapaa-ajalla kuurojen tapahtumissa.

Uutta työntekijää voidaan siis tukea kielen oppimisessa monin tavoin. Mahdollisimman monipuoliset ja innostavat harjoitukset, runsas kielikontakti äidinkielisten kanssa, palautteen saaminen ja innostava opetus vaikuttavat kaikki siihen, millä tavoin uuden työntekijän kielitaito kehittyy. Tärkeää on kuunnella oppijan omia toiveita ja kannustaa häntä olemaan aktiivinen viittomakielen tuottamisessa.

Toinen työtämme ohjaavista kysymyksistä koski seikkoja, joita tulee huomioida viittomakielisen perehdytysmateriaalin tekemisessä. Vastaamme kysymykseen kahdesta näkökulmasta: viittomakielisen materiaalin tekniset vaatimukset ja pankin käytettävyys.

Viittomakielisen materiaalin tekemisessä on otettava huomioon videoinnin tekniset vaatimukset. Videoklipeissä on käytettävä yleiskieltä. Yleiskieliseen viittomiseen kuuluvat selkeä lauserakenne, huolellinen artikulointi sekä murteellisten viittomien ja arkityylin välttäminen. Myös viittomisen tasainen ja riittävän rauhallinen rytmi on huomioitava. Videokuvan kaksiulotteisuus on niin ikään otettava huomioon viittojan asennossa kameraan nähden.

Viittomakielisten tekstien taltioimisessa suositetaan siistiä, yksinkertaista pukeutumista, jotta katsojan on helppo erottaa kädet vaatetuksesta. Huomiota herättäviä koruja ei ole suositeltavaa käyttää. Taustan viittojan takana tulee olla yksivärinen ja kuvioton. Valaistuksen on oltava sellainen, ettei viittojan vaatteisiin tai taustaan tule häiritseviä varjoja. Videoinnissa on varmistettava riittävän terävä kuvanlaatu ja viittojan liikeradat huomioiva kuvanrajaus.

Pankkia rakentaessa on hyvä painottaa erityisesti materiaalin käytettävyyssnäkökulmaa, koska työsuhteen alussa työntekijällä on paljon mieleen painettavaa ja uutta opittavaa. Uuden työntekijän perehdytykseen kuuluu kieleen liittyvän perehdytyksen lisäksi muun muassa työpaikan sääntöihin, asiakkaisiin, työtovereihin ja työtehtäviin tutustuminen. Pankin ulkoasusta tulee siis tehdä mahdollisimman selkeä. Näin sieltä on helppo löytää tarvittava materiaali. Olennaiseen keskittymällä taataan se, että perehdytysmateriaali on käytettävissä mahdollisimman vähällä opettelulla. Perehdytysmateriaalia tehdessä on huolehdittava siitä, että työntekijällä on tarkat ohjeet materiaalin käyttöön. Työntekijällä tulee olla mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä ja tarvittaessa saada ohjausta pankin käytössä varsinkin, kun on kyse vieraskielisestä materiaalista.

Pankin alustan valinnalla on merkitystä. Liian monimutkaiselle alustalle tehtyä materiaalia on hankalaa käyttää ja se jää helposti kokonaan käyttämättä. Alustan käytön opetteluun ei saa kulua liikaa aikaa. Materiaalin voi tehdä muistitikulle tai ulkoiselle kovalevyille, mutta silloin pankkia voi käyttää vain yhdessä paikassa. Internetissä toimiva alusta on paras valinta perehdytysmateriaalin käytölle, sillä työntekijä voi avata sen missä ja milloin vain. Työaikana ei ole välttämättä aikaa pankkiin syvälliseen perehtymiseen, joten on hyvä, että työntekijä voi avata sen myös kotoaan käsin. Haastatteluissamme ohjaajat toivoivat materiaalia, jonka pariin voisi palata aina uudelleen.

Prezi-esitystyökalulla kaikki fraasit saa kätevästi samalle alustalle ilman turhaa selaamista, jolloin käyttömukavuus on mahdollisimman hyvä. Alustalla on helppo liikkua ja kaikki videot ovat kätevästi nähtävissä otsikoiden alta yhdellä sivulla. Paras mahdollinen alusta Prezi ei kuitenkaan ole. Puhelimella käytettävyys on huono, koska alustalla ei voi klikata haluamaansa kohtaa, vaan siellä on liikuttava järjestyksessä

video kerrallaan. Tietokoneella käyttömukavuutta lisäisi se, että alustalla olisi haakuominaisuus, jolla fraaseja voisi etsiä asiasanoilla. Näin fraasit löytyisivät helpommin. Alustan valinta vaikuttaa perehdytysmateriaalin hyödynnettävyyteen. Siksi on hyvä pohtia ja kokeilla eri vaihtoehtoja ennen lopullista päätöstä.

Kohderyhmän huomioiminen ja heidän tarpeisiinsa vastaaminen viittomakielisen perehdytysmateriaalin valmistamisessa on tärkeää. Oman materiaalimme kohderyhminä ovat kielitaidottomat uudet työntekijät ja jo viittomakieltä taitavat työntekijät. Jouduimme pitämään viittomakieliset lauseet suomenkielisiä vastaavina, jotta pankin käyttäjä pystyy poimimaan videoista yksittäisiä viittomia käyttöönsä. Emme kuitenkaan halunneet tehdä ratkaisuja viittomakielen kustannuksella. Halusimme sisällyttää fraaseihin viittomakielisiä elementtejä, joiden avulla jo viittomakieltä osaavat työntekijät voivat kehittää kielitaitoaan. Ohjaajien haastatteluista nousi esille huoli viittomakielen taidosta. Uuden työntekijän ilmaisusta tulee helposti viitottua suomea viittomakielen sijaan, jos perehdytysmateriaalissa ei esitetä viittomakielisiä elementtejä. Materiaalissa on hyvä mainita, että viittomakielessä ei ole vain yhtä oikeaa tapaa asian ilmaisemiseen. Pankissa esitetään vain yksi ratkaisuehdotus, mutta vaihtoehtoja on monia.

Erityisesti fraasien käännöksissä oli otettava huomioon se, että viittomakielistä lausetta katsoessaan uuden työntekijän ei ole yksinkertaista eritellä näkemiään viittomia videosta. Jotta yksittäisten viittomien poimiminen olisi mahdollisimman helppoa, lisäsimme pankkiin hyperlinkit kahteen viittomakieliseen verkkosanakirjaan, joista viittomia voi etsiä. Se, että videoklippejä voi hidastaa, auttaa osaltaan uutta työntekijää videoiden hahmottamisessa.

8.2 Tutkimuseettisyys

Havainnointimenetelmiä on kritisoitu, koska on mahdollista, että havainnoijan läsnäolo häiritsee tai jopa muuttaa havainnoitavaa tilannetta. Tutkimuksissa on huomattu, että tutkittavien käyttäytyminen muuttuu tutkijan läsnä ollessa. Jos havainnoija voi vierailla paikan päällä ennen varsinaista havainnointia, voidaan tilanteesta mahdolli-

sesti saada luonnollisempi. Tällöin voi toisaalta käydä niin, että havainnoija ei kykene enää suhtautumaan tutkimusaineistoon objektiivisesti, jos ympäristöstä on tullut hänelle liian tuttu. (Ojasalo ym. 2014, 116–117.)

Koska Lehtonen työskentelee kohdeympäristössä, hän tuntee sen toiminnan ja osallistujat hyvin. On haastavaa arvioida, vaikuttiko läsnäolomme tilanteen kulkuun jollakin tavalla. Työntekijöitä saattoi jännittää se, että teimme havaintoja heidän käyttämästään kielestä. On mahdollista, että työntekijät eivät käyttäneet luonnollista kieltä, jota he normaalisti käyttävät raportointitilanteessa. Osittain tästä voi johtua, ettemme lopulta saaneet kaikkea tarvitsemaamme materiaalia havainnoimalla.

Tutkimuksessa velvollisuuseettisenä normina pidetään sitä, että tutkimukseen osallistujilla on vapaus valita, haluavatko he olla osana tutkimusta vai eivät. Tästä vapaaehtoisuudesta ei voida tinkiä, vaan tutkittavan täytyy aidosti saada päättää osallistumisestaan. (Kuula 2011, 22, 87.) Lupalomakkeessamme kysyimme erikseen lupaa sekä havainnoimiseen että kuvaamiseen. Työntekijät olisivat näin voineet kieltäytyä toisesta tai molemmista niin halutessaan.

Tutkittavien informoinnissa tärkeintä on antaa kirjallinen tieto siitä, ketkä tutkimuksesta ovat vastuussa ja keneltä voi saada lisätietoja tutkimukseen liittyen (mt., 104). Tästä syystä tekemässämme lupalomakkeessa on molempien opinnäytetyöntekijöiden yhteystiedot. Tutkittavia on hyvä tiedottaa siitä, mikä tutkimuksen tavoite on ja millaista hyötyä siitä on tulevaisuudessa (mt., 105–106). Lupalomakkeessamme kerromme, mikä työmme tavoite on ja miksi se tehdään. Erityisesti silloin, kun liikutaan osallistujan kannalta arkaluonteisella alueella, ihmiset haluavat kuulla tutkimuksen hyödynnettävyydestä voidakseen päättää tutkimukseen osallistumisesta (mt., 105–106).

Kirjallisen tutkimusluvan pyytäminen ei ole aina pakollista. Suostumus tarvitaan kuitenkin silloin, kun aineisto kerätään suoraan tutkittavilta ja tallennetaan sellaisenaan, kuten meidän tapauksessa teimme. (mt., 117–119.) Allekirjoitetut kirjalliset sopimukset tutkimukseen osallistumisesta ovat laillisesti päteviä (Kuula 2011, 100). Ennen kuin tutkittavilta pyydetään suostumusta osallistua tutkimukseen, on heille kerrottava, aiotaanko tutkimusta tallentaa esimerkiksi videolle (mt., 106). Lupalomakkeessamme on mainittu tilanteen videoimisesta ja sen käyttämisestä tutkimustarkoituksessa.

Saatu aineisto on tarkoitettu vain tutkimuksen tekemiseen. Materiaalia tai sen osia ei saa antaa ulkopuolisten käsiin. Järkevintä on, että tutkittaville kerrotaan selkeästi etukäteen, millaiseen käyttöön materiaali tulee ja kuka sitä käsittelee. (mt., 115.) Lupalomakkeessa kerromme, mitä videoidulla materiaalilla tehdään ja kuka siihen pääsee käsiksi. Henkilötietoja sisältävää aineistoa, joka on kerätty tiettyyn tarkoitukseen, saavat käsitellä vain sellaiset henkilöt, joista tutkittaville on etukäteen kerrottu. Mikäli tutkija on luvannut tutkittaville käsittelevänsä aineistoa yksin, on lupaus lainvoimainen, eikä aineistoa saa luovuttaa esimerkiksi kollegan haltuun. Kun aineistoa ei enää tarvita, on se hävitettävä. Tutkittavien kanssa on siis hyvä tehdä tarkka sopimus materiaalin käytöstä etukäteen. Tämä on tärkeää erityisesti silloin, kun aineistosta voi tunnistaa tutkittavan. (mt., 89–90.) Kun pankki oli valmis ja oli varmaa, ettemme enää tarvitse kuvattua materiaalia, hävitimme sen lupauksemme mukaisesti.

8.3 Jatkotutkimusideoita

Tämä opinnäytetyö tarjoaa muutamia jatkotutkimuksen kohteita. Tilaaja hyötyisi siitä, että pankin toimivuutta perehdytysmateriaalina tutkittaisiin tulevaisuudessa. Esimerkiksi pankkia käyttäneille työntekijöille suunnattu kysely voisi olla toimiva keino selvittää, onko pankki vastannut tarpeisiin. Käyttökokemusten pohjalta pankkia voisi parannella. Tulevaisuudessa kyselytutkimuksella voisi myös selvittää ovatko Palvelukeskus Åvikin perehdytyksen käytännöt muuttuneet.

Suomessa on jonkin verran tutkittu esimerkiksi Pro gradu –tutkielmissa viittomakielen tulkkien ja tulkkiopiskelijoiden kokemuksia viittomakielen opiskelusta. Suoraa tutkimustietoa siitä, miten viittomakieltä opitaan ja omaksutaan vieraana kielenä työympäristössä ei ole. Suomessa on työympäristöjä, joissa työntekijöiltä vaaditaan viittomakielen taitoa. Tämä olisi hyvä tutkimuksen kohde tulevien opinnäytetöiden tekijöille.

Jatkossa voisi selvittää, minkälaista muuta viittomakielistä perehdytysmateriaalia palvelukeskus Åvikin tarpeisiin voisi tuottaa. Perehdytysmateriaali voisi painottua esimerkiksi asukkaiden kanssa kommunikointiin, koska tämän materiaalin painopiste on

kuurojen ja kuulevien työntekijöiden keskinäisessä kommunikoinnissa. Eskelisen ja Kivimäen (2018) haastattelumateriaalissa tulkit ehdottavat, että sanaston muistiinpainamiseksi kuvattaisiin autenttisia kielenkäyttötilanteita, joissa tarvittavaa sanastoa käytetään. Tätä keinoa voisi hyödyntää materiaalin tuottamisessa Palvelukeskus Ävi-kin käyttöön.

LÄHTEET

- Baker, Anne 2016. Sign languages as natural languages. Teoksessa Anne Baker & Beppie van den Bogaerde & Roland Pfau & Trude Schermer (toim.) *The Linguistics of Sign Languages. An Introduction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1–24.
- Baker, Anne & van den Bogaerde, Beppie & Jansma, Sonja 2016. Acquisition. Teoksessa Anne Baker & Beppie van den Bogaerde & Roland Pfau & Trude Schermer (toim.) *The Linguistics of Sign Languages. An Introduction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 51–71.
- Dufva, Hannele 1999. Kieli, mieli ja konteksti: psykolingvistiksesta tutkimuksesta dialogiseen kielen psykologiaan. Teoksessa Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.) *Kielenoppimisen kysymyksiä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 11–44.
- Eskelinen, Johanna & Kivimäki, Sari 2018. Yhteiskunnallisen osallisuuden tukeminen. Kehittämistehtävinä tiedottaminen ja piirretyt viittomakuvat. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.
- Euroopan neuvosto 2012. Eurooppalainen viitekehys. Kielen oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys. 1.–5. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Hytönen, Niina 2006. Käännösteorioiden kirjo kääntäjän työvälineeksi. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) *Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa ja käytäntöä*. Helsinki: Finn Lectura ab, 66–83.
- Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Helsinki: Finn Lectura.
- Johnston, Trevor & Schembri, Adam 2007. *Australian sign language. An introduction to sign language linguistics*. New York: Cambridge University Press.
- Jokinen, Markku 2000. Kuurojen oma maailma - kuurous kielenä ja kulttuurina. Teoksessa Anja Malm (toim.) *Viittomakieliset Suomessa*. Helsinki: Finn Lectura, 79–101.
- Juurakko-Paavola, Taina & Airola, Anneli 2002. Miten kehityn tehokkaaksi kielenoppijaksi? Teoksessa Taina Juurakko-Paavola & Anneli Airola. *Minustako tehokas kielenoppija? Vinkkejä elinikäisen kielenoppimisen matkalle*. KeVät-projekti, 64–71. Viitattu 25.4.2018. <http://www3.hamk.fi/esr-kevat/verkkajulkaisut/Tehokas%20kielenoppija.pdf> .
- Juurakko-Paavola, Taina 2002. Mitkä tekijät vaikuttavat kielenoppimiseeni? Teoksessa Taina Juurakko-Paavola & Anneli Airola. *Minustako tehokas kielenoppija? Vinkkejä elinikäisen kielenoppimisen matkalle*. KeVät-projekti, 27–41. Viitattu 25.4.2018 <http://www3.hamk.fi/esr-kevat/verkkajulkaisut/Tehokas%20kielenoppija.pdf> .

- Jäntti, Päivi 2005. Suomalaisen viittomakielen rakenteen ja tilankäytön oppiminen vieraana kielenä. Kasvatustieteen laitos, Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Jäntti, Päivi & La Cross, Marjukka 1999. Viittomakielen oppiminen vieraana kielenä - eksplisiittistä vai implisiittistä? Avoin yliopisto, Jyväskylän yliopisto. Proseminaarityö.
- Järvinen, Heini-Marja & Nikula, Tarja & Marsh, David 1999. Vieraskielinen opetus. Teoksessa Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.) Kielenoppimisen kysymyksiä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 229–257.
- Kassara, Heidi & Paloposki, Sanna & Holmia, Silja & Murtonen, Irja & Lipponen, Varpu & Ketola, Marja-Leena & Hietanen, Helvi 2006. Hoitotyön osaaminen. 1.–2. painos. Helsinki: WSOY.
- Koivuniemi, Sanna 2018. Sähköpostikeskustelu. 12.4.2018. Hyvinkää: Palvelukeskus Ävik.
- Komi, Marja & Tapanainen, Marja 2009. Hoitotyön suulliset raportointikäytännöt keuhkosairauksien sekä yleiskirurgian ja traumatologian vuodeosastoilla Seinäjoen keskussairaalassa. Vaasan ammattikorkeakoulu. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö. Viitattu 25.4.2018.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/6109/tapanainen_marja.pdf?sequ .
- Kotimaisten kielten keskuksen viittomakielten lautakunta 2015. Laatua viittomakielelle kääntämiseen. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.
- Kotimaisten kielten keskus 2018. Suomen viittomakielet. Viitattu 25.4.2018.
https://www.kotus.fi/kielitieto/kielet/suomen_viittomakielet .
- Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kuurojen Liitto ry 2017. Viittomakielet ja viittomakieliset. Viitattu 25.4.2018.
<http://www.kuurojenliitto.fi/fi/viittomakielet/viittomakielet-ja-viittomakieliset#.WrDpfahubIU> .
- Kuurojen Palvelusäätiö sr 2016. Perekäytöskansio. Viittomakielen opiskelu.
- Kuurojen Palvelusäätiö sr 2018a. Kuurojen Palvelusäätiön sisäinen verkkopalvelu Extranet. Viittomakieli.
- Kuurojen Palvelusäätiö sr 2018b. Henkilöstö voimavarana. Viitattu 25.4.2018.
<https://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fi/saatio/henkilosto/> .
- Kuurojen Palvelusäätiö sr 2018c. Kuurojen Palvelusäätiö (Dövas Servicestiftelse) sr. Viitattu 25.4.2018. <https://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fi/saatio/> .
- Kuurojen Palvelusäätiö sr 2018d. Palvelukeskus Ävik, Hyvinkää. Viitattu 25.4.2018.
<https://www.kuurojenpalvelusaatio.fi/fi/asumispalvelut/avik-hyvinkaa/> .
- Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta (133/2010). Viitattu 25.4.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100133> .
- Lahti, Leena 2014. Monikulttuurinen työelämä. Hyväksi ihmiselle, hyväksi bisnekselle. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

- Lappi, Päivi 2000. Viittomakielen lainsäädännöllinen asema. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 71–77.
- Launonen, Kaisa-Leena & Sutinen, Mirka 2017. Ikea - kootut viittomat. Viittomia IKEA-tavaratalojen asiakaspalvelutilanteisiin. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 25.4.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201705086858> .
- Laurén, Christer 2008. Varhain monikieliseksi. Kielen oppimisen teoriaa ja käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura.
- Maja, Tiina & Turula, Sara 2014. Käyttökokemuksia tukiviittomien itsenäisestä opiskelusta VINSKI-videomateriaalin avulla Lakkamaan asumisyksikössä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö. Viitattu 25.4.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201405137540> .
- Malm, Anja & Östman, Jan-Ola 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 9–32.
- Marjaana-koti 2018. Marjaana-kodin perehdytyskansio.
- Muteli, Tarja 2018a. Sähköpostikeskustelu. 29.3.2018. Hyvinkää: Palvelukeskus Ävik.
- Muteli, Tarja 2018b. Sähköpostikeskustelu. 3.5.2018. Hyvinkää: Palvelukeskus Ävik.
- Niitemaa, Marja-Leena 2014. Kuinka vieraan kielen sanoja opitaan ja opetetaan. Teoksessa Päivi Pietilä & Pekka Lintunen (toim.) Kuinka kieltä opitaan. Helsinki: Gaudeamus Oy, 138–164.
- Nisula, Marjukka 2012. Kuvittele, käytä mielikuvaa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja F. Katsauksia ja aineistoja 4. Viitattu 25.4.2018. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2014/12/humak-kuvittele-kayta-mielikuvaa-2012.pdf> .
- Oittinen, Riitta & Mäkinen Pirjo 2008. Alussa oli käänös. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Opetushallitus 2012. Selvitys viittomakielen sisällyttämisestä yleisiin kielitutkintoihin. Raportit ja selvitykset 2012:9. Viitattu 25.4.2018. http://www.oph.fi/download/140921_Selvitys_viittomakielen_sisallyttamisesta_yleisiin_kielitutkintoihin.PDF .
- Opetushallitus 2014. Ammatillisen perustutkinnon perusteet. Viittomakielisen ohjauksen perustutkinto, viittomakielen ohjaaja 2014. Määräys 89/011/2014. Viitattu 13.4.2018. http://www.oph.fi/download/162462_viittomakielisen_ohjauksen_pt_01082015.pdf .
- Peterson, Rico 2009. The unlearning curve: Learning to learn American Sign Language. Burtonsville: Sign Media, Inc.
- Pietilä, Päivi 2014. Yksilölliset erot kielenoppimisessa. Teoksessa Päivi Pietilä & Pekka Lintunen (toim.) Kuinka kieltä opitaan. Helsinki: Gaudeamus Oy, 45–67.

- Pietilä, Päivi & Lintunen, Pekka 2014. Kielen oppiminen ja opettaminen. Teoksessa Päivi Pietilä & Pekka Lintunen (toim.) Kuinka kieltä opitaan. Helsinki: Gaudeamus Oy, 11–25.
- Pääkkönen, Outi 2001. "Viittomakieli avaa silleen toisella tavalla maailmaa". Viittomakielentulkkiopiskelijoiden kokemuksia viittomakielen opiskelusta vieraana kielellä. Opettajankoulutuslaitos, Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Prezi Inc. 2018. Product. Viitattu 25.4.2018. <https://prezi.com/product/>.
- Roslöf, Raija & Veitonen, Ulla 2006. Suomalaisen viittomakielen kääntäminen ja käännösteoriat. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura, 108–120.
- Ruf, Jana Lena 2017. Terveysalan henkilöstön kokemuksia kielellisistä toiminnoista monikielisessä työympäristössä. Suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos, Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Rönneberg, Marika 2018. Sähköpostikeskustelu. 3.4.2018. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.
- Salmi, Eeva & Laakso, Mikko 2005. Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.
- Sajavaara, Kari 1999. Kielenoppimisen kysymyksiä. Teoksessa Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.) Kielenoppimisen kysymyksiä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 73–102.
- Savolainen, Leena 2000a. Viittomakielten erilaiset muistiinmerkitsemistavat. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 189–200.
- Savolainen, Leena 2000b. Viittoman rakenne. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 168–188.
- Schermer, Trude & Pfau, Roland 2016. Psycholinguistics. Teoksessa Anne Baker & Beppie van den Bogaerde & Roland Pfau & Trude Schermer (toim.) The Linguistics of Sign Languages. An Introduction. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 25–49.
- Sundman, Marketta 2014. Kuinka kielioppia opitaan ja opetetaan. Teoksessa Päivi Pietilä & Pekka Lintunen (toim.) Kuinka kieltä opitaan. Helsinki: Gaudeamus Oy, 114–137.
- Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2013. Sanasto. Tulkkausalan termistöä. Viitattu 25.4.2018. <http://www.tulkit.net/viittomakielen-tulkit/sanasto>.
- Suvi – Suomen viittomakielten verkkosanakirja 2018a. Viitattu 25.4.2018. http://suvi.viittomat.net/wordsearch.php?a_id=219&word_search=tehnyt&offset=6&e_id=802&sssf=0&mpw=1.
- Suvi – Suomen viittomakielten verkkosanakirja 2018b. Viitattu 25.4.2018. http://suvi.viittomat.net/wordsearch.php?a_id=3379&word_search=HAAVA&offset=0&sssf=0&mpw=1.
- Suvi – Suomen viittomakielten verkkosanakirja 2018c. Viitattu 25.4.2018. http://suvi.viittomat.net/wordsearch.php?a_id=1075&word_search=HOITAA&offset=0&sssf=0&mpw=1.

- Suvi – Suomen viittomakielten verkkosanakirja 2018d. Viitattu 25.4.2018.
http://suvi.viittomat.net/wordsearch.php?a_id=1265&word_search=kymmenen&offset=0&sssf=0&mpw=1 .
- Tikanoja, Essi 2015. Matkalla viittomakielen maailmaan: narratiiveja suomalaisen viittomakielen oppimisesta vieraana kielenä. Kasvatustieteen laitos, Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Tynjälä, Päivi 2008. Perspectives into learning at the workplace. Viitattu 3.5.2018.
https://disabilitystudies.nl/sites/disabilitystudies.nl/files/beeld/onderwijs/perspectives_into_learning_at_the_workplace_0.pdf .
- Valli, Clayton & Lucas, Ceil & Mulrooney, Kristin J. & Villanueva, Miako 2011. Linguistics of American Sign Language. An Introduction. 5. painos. Washington: Gallaudet University Press.
- Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Vivolin-Karén, Riitta 2010. "Pidättehän huolta, että se on ymmärrettävää viittomakieltä." Lukijan näkökulma viittomakielisiin verkkoteksteihin. Kielten laitos, Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

LIITTEET

LIITE 1 FRAASIT SUOMEN KIELELLÄ

Lääkehoito	Päivittäiset toiminnot	Hoitotoimenpiteet
<p>Asukkaan vatsa on toimitettu peräruiskeella.</p> <p>Asukkaalle on laitettu silmätipat.</p> <p>Asukkaan kipulaastari on vaihdettu.</p> <p>Asukkaalle on annettu hengitettävä lääke happimaskilla.</p> <p>Asukkaalle on annettu kipulääkettä.</p> <p>Asukkaalle on annettu kohtauslääke peräsuoleen.</p> <p>Asukkaalle on annettu kohtauslääke suun limakalvoille.</p> <p>Asukkaalle on aloitettu antibioottikuuri.</p> <p>Asukkaalle on annettu rauhoittavaa lääkettä 5ml.</p> <p>Asukkaalle on lisätty uusi lääke lääkelistalle.</p> <p>Lääkkeen saa murskata.</p> <p>Lääke pitää liuottaa veteen.</p> <p>Lääkkeen vahvuus on 500mg.</p>	<p>Asukas on nukkunut hyvin viime yönä.</p> <p>Asukas on valvonut viime yönä.</p> <p>Asukkaalle on tehty aamupesut.</p> <p>Asukkaan parta on ajettu.</p> <p>Asukkaan vaippa on vaihdettu.</p> <p>Asukas on käynyt suihkussa.</p> <p>Asukas on syönyt ja juonut itsenäisesti.</p> <p>Asukas on tarvinnut syömisessä apua.</p> <p>Asukas on ruokaillut syötettynä.</p> <p>Asukas on syönyt ja juonut hyvin.</p> <p>Asukas ei halunnut syödä.</p> <p>Asukas ei halunnut juoda.</p> <p>Asukkaan asentoa on vaihdeltu vuoteessa.</p>	<p>Asukkaalta on katetroitu virtsaa 300ml.</p> <p>Asukkaalta on imetty limaa hengitysteistä.</p> <p>Asukkaan haava on hoidettu.</p> <p>Asukkaalta on mitattu kuume.</p> <p>Asukkaalta on mitattu verensokeri.</p> <p>Asukkaalta on mitattu verenpaine.</p> <p>Asukas on punnittu, paino oli 60kg.</p> <p>Asukkaalta on otettu virtsanäyte.</p>

Toiminnot ja terapiat	Sairaudet ja oireet	Vatsan toiminta ja virtsaaminen
<p>Asukas ei halunnut lähteä ratsastusterapiaan. Asukas on käynyt fysioterapiassa. Asukas osallistui aktiivisesti toimintaterapiaan. Asukas oli innoissaan musiikkiterapiasta. Asukkaan allasterapia sujui hyvin. Asukas on käynyt työkeskuksessa. Asukas on käynyt kauppatyössä. Asukas on käynyt seurakuntatyössä. Asukas on käynyt ulkoilemassa avustajan kanssa. Asukas on käynyt kaupungilla ostoksilla ohjaajan kanssa. Asukas on käynyt retkellä muiden asukkaiden ja ohjaajien kanssa.</p>	<p>Asukkaalla on ollut limaisuutta hengitysteissä, yskinyt paljon. Asukkaan silmät rähmivät. Asukkaan iho on rikkinäinen. Asukkaalla on silmätulehdus. Asukkaalla on virtsatietulehdus. Asukkaalla on kuumetta 38 astetta. Asukkaalla on nuhaa, kurkkukipua ja päänsärkyä. Asukkaan verensokeri on matalalla. Asukkaan verenpaine on koholla. Asukkaan jaloissa on turvotusta. Asukas on oksentanut. Asukas on ollut todella kivulias. Asukas on saanut epilepsia-kohtauksen.</p>	<p>Asukas on virtsannut wc-pönttöön. Asukas on virtsannut virtsapulloon 400ml. Asukkaan vatsa on toiminut alusastialle. Asukkaalla on ummetusta. Asukkaalla on ripuli. Asukkaan vatsa on toiminut vaippaan. Asukkaan vatsa on toiminut vähän. Asukkaan vatsa on toiminut runsaasti. Asukkaan uloste oli normaali.</p>

PEG-letku	Mieliala	Liikkuminen ja apuvälineet
<p>PEG-letku on huuhdeltu vedellä ruiskun avulla. PEG-letkun juuri on puhdistettu. PEG-letkun juuri on siistin näköinen. PEG-letkun juuri on verestävä. Ravintoliuosta on tiputettu 300ml PEG-letkun kautta. Lääkkeet on annettu PEG-letkun kautta. Yksi lääkkeistä tukkii helposti PEG-letkun.</p>	<p>Asukas on ollut hyvätuulinen. Asukas on ollut juttutuulella. Asukas on ollut aamulla levoton. Asukas on vaikuttanut ahdistuneelta. Asukas on ollut itkuinen. Asukas hermostui. Asukas on käyttäytynyt uhkaavasti. Asukas on käyttäytynyt haasteellisesti, mistä on tehty poikkeamaraportti.</p>	<p>Asukas on kävellyt rullaattorin avulla. Asukas on liikkunut itsenäisesti pyörätuolilla. Asukas on siirretty nostolaitteen avulla pyörätuolista sänkyyn. Asukas on siirretty seisosittelineeseen, seisonut puoli tuntia. Asukas kaatui kävellessään käytävällä.</p>

Muuta

<p>Aukkaan äiti soitti ilmoit- taukseen, että asukas me- nee hänen luokseen viikon- lopuksi.</p>
--

<p>Aukkaan isä soitti tiedustel- ukseen aukkaan vointia.</p>
--

<p>Aukkaan edunvalvojalle on soitettu ja keskusteltu asuk- kaan raha-asioista.</p>
--

<p>Aukkaan hoitosuunnitelma on päivitetty.</p>
--

<p>Aukkaalle pitää tilata tulkki ensi viikon toimintaterapi- aan.</p>

<p>Taksitilaus ylihuomiselle kaupunkiretkelle on tehty.</p>

<p>Asiasta voi lukea tarkemmin DomaCaresta.</p>

LIITE 2 SAATEKIRJE JA LUPALOMAKE

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Humanistisessa ammattikorkeakoulussa opinnäytetyö on tilaustyönä suoritettava työelämän kehittämistehtävä. Opinnäytetyömme tilaajana toimii Palvelukeskus Ävik ja yhteyshenkilönä johtaja Tarja Muteli. Työn tuotoksena on viittomakielinen fraasipankki hoitotyön raportointitilanteen tueksi palvelukeskus Äviin, Marjaana-koti-ryhmään.

Pankki on videomuotoinen, ja se tuotetaan verkkopohjaisen Prezi-esitystyökalun avulla. Pankista voivat hyötyä niin viittomakieltä jo osaavat kuin uudetkin työntekijät. Työn tavoitteena on kehittää raportointia viittomakielisempään suuntaan.

Opinnäytetyö julkaistaan sähköisessä muodossa ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden julkaisukirjastossa Theseuksessa. Fraasipankki on kaikkien saatavilla verkossa.

Lisätietoja opinnäytetyöstä:

Sanna Lehtonen
sanna.lehtonen@humak.fi
040 xxxxxxx

Lotta Tölli
lotta.tolli@humak.fi
050 xxxxxxx

LUPA

Annan suostumukseni Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielen ja tulkkauksen koulutusohjelman opinnäytetyön tekijöiden Sanna Lehtosen ja Lotta Töllin

☐ havainnoida käyttämäni kieltä Marjaana-kodin työn raportoinnissa.

☐ kuvata minua raportoinnin aikana ja hyödyntää videomateriaalia opinnäytetyön teossa. Materiaali hävitetään, kun sitä ei enää opinnäytetyöprosessissa tarvita. Materiaalin voivat nähdä vain opinnäytetyön tekijät, ohjaajat ja informantit.

Näitä sopimuksia on tehty kaksi samanlaista kappaletta, toinen suostumuksen antajalle ja toinen opinnäytetyön tekijöille.

Paikka _____

Aika ____ / ____ 20__

_____
sähköpostiosoite

_____
allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 3 LINKKI FRAASIPANKKIIN

Fraasipankki:

<https://prezi.com/p/5yeelqwlhcrf/marjaana-koti-kohti-viittomakielisempaa-raportointia/> .